

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

NÁBOŽENSKÁ SPOLEČNOST SVĚDKOVÉ JEHOVOVI A
ETICKÉ OTÁZKY TRANSFÚZE KRVE

Bakalářská práce

Jitka Kyselová

Mgr. et Mgr. Ondřej Doskočil

22. 5. 2007

Religious community Jehovah's Witnesses and ethical questions of blood transfusion

The refusing of blood transfusion is a one point of the doctrine of Religious community Jehovah's Witnesses. Deprecation like this can endanger patient's life and opens many ethic questions and dilemmas.

The main goal of this thesis is a survey of blood transfusion problems and comparison of different views of current and ex members of Religious community Jehovah's Witnesses and doctors.

This thesis was elaborated with using qualitative research methods – with using questionnaires.

The first research group was built from current and ex members of Religious community Jehovah's Witnesses. The second one was generated from doctors from chosen departments. Gaining data was very difficult because the members of Religious community Jehovah's Witnesses aren't willing to give information about this question.

From research work result that not all current members of Religious community Jehovah's Witnesses refuse blood transfusion. The members that left religious community mostly don't agree with blood transfusion refusing. Major part of doctors prefers saving life and health to complying with patient's resolution. Respecting of patient's resolution is bigger in non life-threatening situations and mainly when doctors are churchgoers. From research work also result doctor's non-uniform attitude to blood transfusion serving in case that patient – a member of Religious community Jehovah's Witnesses – is unconscious and in life-threatening situation and has a legal document that should guarantee not serving blood transfusion.

The Religious community Jehovah's Witnesses is certified religion in Czech Republic and we should respect their rights of religion – even if we don't agree with their doctrina. It is important to find a good solution when doctors and patients have different opinion.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a etické otázky transfúze krve* vypracovala samostatně a použila pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Českých Budějovicích dne 22.5.2007

.....
Jitka Kyselová

Poděkování:

Děkuji vedoucímu práce Mgr. et Mgr. Ondřeji Doskočilovi za cenné rady a připomínky během zpracovávání bakalářské práce.

Děkuji také Michalovi Malému a PhDr. Lukáši Humplovi za pomoc a spolupráci.

Poděkování za podporu a lásku patří i mé rodině, přátelům, kobylkám a Verunce.

OBSAH:

ÚVOD	8
1. SOUČASNÝ STAV	9
1.1. Historie organizace	9
1.1.1. Charlez Taze Russel	9
1.1.2. Joseph F. Rutherford	10
1.1.3. Nathan Homer Knorr	12
1.1.4. Další prezidenti Společnosti	12
1.2. Svědkové Jehovovi na území České republiky	13
1.3. Čemu věří svědkové Jehovovi	15
1.4. Věroučné omyly svědků Jehovových z pohledu tradičních křesťanských církví	17
1.5. Členství v organizaci	18
1.5.1. Jak se stát svědkem Jehovovým	18
1.5.2. Opuštění Společnosti	19
1.6. Společnost a zásady organizace	19
1.7. Vydavatelská činnost svědků Jehovových	20
1.8. Současnost	20
1.9. Krev	21
1.9.1. Složení krve	21
1.9.2. Funkce krve	23
1.10. Krevní transfúze	23
1.10.1. Stručná historie krevních transfúzí	23
1.10.2. Krevní transfúze v současné době	24
1.10.3. Transfúzní produkty	24
1.10.4. Vývoj učení Společnosti v otázce krevních transfúzí	25
1.10.5. Zakázané a dovolené transfúzní produkty pro svědky Jehovovy	29
1.10.6. Lékařské postupy přijatelné a nepřijatelné pro svědky Jehovovy	29
1.10.7. Náhradní roztoky	30
1.11. Krev v Bibli	23

1.11.1. Význam krve v biblickém učení	30
1.11.2. Biblické zdůvodnění učení o zákazu krve Strážnou věží	31
1.12. Zákonná registrace NSSJ v ČR	32
1.13. Spojenectví svědků Jehovových za reformu v otázce krve	33
1.14. Zdravotnické právo a lékařská etika	33
1.14.1. Informovaný souhlas	33
1.14.2. Právo pacienta odmítnout zdravotní péči	35
1.14.3. Odmítání krevní transfúze svědky Jehovovými z pohledu zdravotnického práva a lékařské etiky	36
2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	38
2.1. Cíl práce	38
2.2. Hypotézy práce	38
3. METODIKA	40
3.1. Charakteristika sledovaného souboru	40
3.2. Použité metody	40
4. VÝSLEDKY	42
4.1. Výsledky zpracované z dotazníků pro svědky Jehovovy	42
4.2. Výsledky zpracované z dotazníků pro lékaře	52
5. DISKUZE	60
5.1. Diskuze k dotazníkům pro svědky Jehovovy	60
5.2. Diskuze k dotazníkům pro lékaře	64
6. ZÁVĚR	69
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
8. KLÍČOVÁ SLOVA	76
9. PŘÍLOHY	77

ÚVOD:

Nová či netradiční náboženská hnutí se považují již několik desetiletí za závažný společenský problém. I přes slábnoucí vliv víry na člověka a společnost a stále klesající počet lidí hlásící se k tradičním náboženstvím, se dnes nejrůznější náboženská hnutí (sekty) těší velkému počtu příznivců.

Náboženská společnost Svědkové Jehovovi (dále také NSSJ) je označována za čtvrtou nejpočetnější organizaci v České Republice. Při posledním sčítání lidu v roce 2001 se k ní přihlásilo 23 162 lidí. U české veřejnosti nezískali svědkové Jehovovi (dále také SJ) příliš dobrou pověst, v běžném povědomí je zapsána nejčastěji jejich zvěstovatelská činnost a odmítání krevních transfúzí.

Autorka se pro toto téma rozhodla, protože její obor (Prevence a rehabilitace sociální patologie) zahrnuje mnohem širší spektrum jevů než problematiku drogových závislostí. I členství v sektě lze považovat za sociálně patologický jev, mezi jehož znaky patří nekritické spoléhání na autoritu či neschopnost vlastního úsudku, které mohou mít za následek právě již zmiňované odmítnutí krevní transfúze.

Takové odmítnutí lékařské péče, podmíněné učením náboženského hnutí, otevírá mnoho etických otázek. V dnešní době dochází mezi lékařem a pacientem k posunu od paternalistického k partnerskému přístupu a informovaný souhlas pacienta je považován za nedílnou součást každého lékařského zákroku. Do jaké míry lze tedy respektovat autonomii pacienta, jehož rozhodnutí je ovlivněné učením náboženské organizace a může ohrozit lidský život?

Při zpracovávání tématu autorka vycházela z obecných prací o lékařské etice a odborných článků. V průběhu práce vyšla kniha *Život je svatý* (Svědkové Jehovovi a otázka krve), která autorce hodně pomohla, ale i potvrdila již dříve zjištěná fakta. Další významnou pomocí byla také spolupráce se členem Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi Michalem Malým, který je zástupcem Spojenectví svědků Jehovových za reformu v otázce krve a PhDr. Lukášem Humplem, bývalým svědkem Jehovovým, jenž se problematikou svědků Jehovových v minulosti zabýval.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1. Historie organizace

1.1.1. Charles Taze Russel

Za zakladatele svědků Jehovových je považován Charles Taze Russel, narozený v roce 1852 v Pittsburghu ve státě Pensylvánie. Jeho otec vlastnil prosperující obchod s oděvy, oba rodiče byli nábožensky založení a Charles byl vychováván jako presbyterián. Když mu bylo devět let zemřela mu matka a od svých čtrnácti začal pracovat v obchodě svého otce. V té době prošel náboženskou krizí. Cítil, že se nemůže smířit s učením o Boží dobrotivosti a pekelných trestech.⁴⁴⁾

Krátce po dosažení svých dvaceti let byl Russel ovlivněn adventistickým hnutím (adventistická křesťanská církev) založené Willamem Millerem. Ten prohlašoval, že v Písmu našel datum druhého příchodu Krista na zem. Jednalo se o rok 1843 a později toto datum posunul na 1844. Když se v tomto roce nic nestalo, jednoduše přiznal, že se zmýlil. Mnozí jeho následovníci však začali vypracovávat své vlastní datovací systémy. Jedním z nich byl i adventista Nelson H. Barbour z Rochesteru ve státě New York, s nímž Russel napsal knihu *Three Worlds and The Harvest of this World* (Tři světy a sklizeň tohoto světa) vydanou v roce 1877. Ta předkládala myšlenku, že neviditelná přítomnost Ježíše Krista začala již v roce 1874, a že „úsvit zlatého věku“ lze očekávat v roce 1914. Za důkaz neviditelného příchodu Ježíše Krista byl považován technický a sociálně- kulturní pokrok lidstva. Toto přesvědčení neopustilo Russela po zbytek jeho života.⁶⁾

Russel s Barbourem spolu ještě začali vydávat již dříve existující časopis *Hlasatel jitra* (*Herald of the Morning*), na který Russel přispíval ze svých vlastních příjmů.²⁾ Časová proroctví jsou od té doby častým znakem Russelových písemností a časopisu *Strážná věž*, který brzy nato založil. Po nějaké době se tyto dva muži rozešli, Russel přestal časopis podporovat a odstoupil jako redaktor. V roce 1879 začal vydávat již zmiňovaný *Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence* (dnešní *Strážná věž*). První číslo vyšlo o nákladu 6000 výtisků, o dvacet pět let později již každé vydání čítalo okolo 50 000 výtisků.⁵¹⁾

Kolem nového časopisu se začalo formovat stále rostoucí hnutí. V roce 1880 se scházelo již 30 studijních skupin, jejichž struktura byla spíše volná a liberální. Russel nechtěl založit novou církev, usiloval o všeobecné křesťanské hnutí, které by původní církev obohatilo o jeho myšlenky. Později však vybral název Mezinárodní badatelé Bible a roku 1881 byla v Pittsburghu pod jeho vedením založena hospodářská korporace Sionská traktátní společnost Strážná věž. O tři roky později byla ve státě Pensylvania úředně zaregistrována jako organizační a vydavatelské centrum hnutí.⁴⁴⁾

V roce 1886 začal Russel vydávat své velmi rozsáhlé dílo Studie v Písmu (Studies in the Scriptures), během jeho života vyšlo 6 dílů ze sedmisvazkového kompletu. Tomuto dílu on sám přikládal velikou důležitost, kterou potvrzuje jeho výrok: „*Lidé nejsou schopni pochopit Boží plán tím, že studují samotnou Bibli. Odložil-li někdo mou knihu Studie v Písmu...upadne do tmy. Na druhou stranu, četl-li pouze Studie v Písmu...bude ve světle.*“⁴⁴⁾

Za celý svůj život napsal Russel velké množství biblických článků a publikací (více než 50 000 stran textu), které byly rozšířeny ve 35 jazycích v 16-ti miliónech výtisků.¹³⁾ Vymyslel také „Fotodrama stvoření“, což bylo spojení promítání diapozitivů, hudby z gramofonu a výkladu. Takové představení trvalo několik hodin a shlédlo je 10 milionů diváků.⁴⁴⁾

Charles Taze Russel zemřel v roce 1916 ve svých 64 letech a jak uvádí Franz (1992), jako dědictví po něm zůstala řada časových proroctví, z nichž se ani jedno nenaplnilo tak, jak bylo předpovězeno, a tisíce zmatených stoupenců.⁸⁾

1.1.2. Joseph F. Rutherford

Několik měsíců po Russelově smrti se stal druhým prezidentem Joseph F. Rutherford. Narodil se v roce 1869 baptistickým rodičům do chudých poměrů. I přes finanční problémy se mu podařilo dostudovat práva a poté pracoval nějaký čas v různých funkcích u soudu. Díky tomu se stal později známý jako „soudce“ Rutherford. Je zajímavé, že byl pokřtěn až v roce 1906 a nato se stal právním poradcem Watch Tower Society. Díky skutečnosti, že Společnost nejednou obhajoval při nejrůznějších soudních sporech, stal se brzy jejím vlivným členem.⁵⁾

Zdaleka ne všichni ve vedení Společnosti si přáli za nového prezidenta právě Rutheforda, jemu se však podařilo získat rozhodující podílníky korporace a v roce 1917 se jím stal. Z tohoto důvodu také někteří členové vystoupili ze Společnosti a pokračovali v nově vzniklých hnutích.⁵¹⁾

Brzy po svém nástupu musel nový prezident čelit soudní žalobě z důvodu odmítání členů nastoupit vojenskou službu kvůli první světové válce. Ta však brzy poté skončila, Rutherford byl se svými druhy propuštěn a od celého procesu se upustilo.⁴⁸⁾

Rutherford předpověděl konec světa na rok 1925 a tvrdil, že rok 1914, který určil první prezident Společnosti byl správný, ale byl rokem neviditelného „příchodu“ Ježíše Krista, tudíž nesprávně vykládán. To se ale vylučuje s Russelovým přesvědčením, který tvrdil, že tato událost se stala již v roce 1874 a v roce 1914 mělo podle něj dojít k viditelnému návratu Ježíše Krista a ustanovení jeho Království na Zemi. Před rokem 1925 začali někteří soudcovi žáci prodávat své domy, nechávali zpustnout své pole, nestarali se o své nemoci a čekali na předpovězenou událost. Když se v daném roce nic nestalo, Rutherford prohlásil, že rok 1925 nikdy s absolutní jistotou neurčil a kritizoval přílišné nadšení svých žáků.⁴⁴⁾

Rutherfordovi se podařilo nastolit uvnitř hnutí pevný řád s přísnou disciplínou a s požadavky na každého člena. Každý byl zapojen do agitační činnosti, začala fungovat propagační metoda návštěv dům od domu.⁴⁸⁾

V roce 1931 se hnutí začalo oficiálně jmenovat Svědkové Jehovovi. Rutherford sesadil a nahradil lidi z vedení organizace a stanovil kontroly jednotlivých sborů a jejich absolutní podřízenost brooklynskému vedení.⁴⁴⁾ Postupně bylo zakázáno vstoupit do politické strany i účastnit se voleb, dále se nesmělo provádět symbolická gesta jako pozdrav státní vlajce, hlavě státu či zpívat státní hymnu. Za pohanské byly považované také různé tradice jako slavení vánoc, svátků, velikonoce či úcta ke kříži. Když v roce 1942 nemocný Rutherford umíral, zanechal po sobě stmelenou a vysoce ukázněnou organizaci.⁴⁸⁾

1.1.3. Nathan Homer Knorr

Třetím prezidentem organizace se stal podle Rutherfordova přání Nathan Homer Knorr. Narodil se v roce 1906 v Pensylvánii a ve svých šestnácti letech se začal scházet se sborem badatelů Bible, o dva roky později byl pokřtěn. Nejdřív pracoval v organizaci v oddělení expedice, ale brzy byly rozpoznány jeho vynikající organizační schopnosti. V roce 1940 byl zvolen viceprezidentem Watch Tower Bible and Tract Society a v roce 1942 se stal jejím prezidentem.⁵¹⁾

Knorr během svého působení zřídil výcviková střediska pro svědky (Misionářská škola Gileád) a jeho podnikatelské metody se ukázaly být velmi prospěšné celé Společnosti, která rostla jak v počtu členů tak ve svém bohatství. Při Knorrově nástupu v roce 1942 se k organizaci hlásilo 115 000 svědků a v době jeho smrti (1977) měla Společnost již dvoumilionovou základnu.⁶⁾

1.1.4. Další prezidenti Společnosti

Frederick W. Franz, který zastával během Knorrova působení funkci viceprezidenta sekty, se po jeho smrti stal jejím čtvrtým prezidentem. Provedl Společnost těžkým obdobím – nesplněním dalšího předpovězeného konce světa v roce 1975, také musel bojovat, aby celou Společnost udržel pohromadě, kvůli zásadním odchylkám v učení Strážné věže a rozdílným názorům několika nejvyšších vůdců Společnosti (jeho synovec F. R. Franz byl díky tomu vyloučen z rady vedoucích a poté i z organizace). V roce 1992 F. W. Franz umírá ve svých 99-ti letech a na jeho místo poté nastoupil jeden z mladších členů Vedoucího sboru Milton G. Henschel.⁴⁴⁾ Posledními prezidenty Biblické a traktátní společnosti Strážná věž v Pensylvánii a v New Yorku jsou Don A. Adams a Max H. Larson (údaj z roku 1998).⁵⁸⁾

V letech 1975 - 1976 prošlo vedení Společnosti určitými změnami. Prezidentství již nemá skutečnou moc, ale plní čistě právní funkce, odpovědnost organizace zaštiťuje 6 výborů:

Výbor předsedajícího

Redakční výbor

Výbor pro vyučování

Služební výbor
Vydavatelský výbor
Personální výbor.¹³⁾

1.2. Svědkové Jehovovi na území České republiky

První obdivovatelé pastora Russela se objevili na území Rakousko - Uherska již kolem roku 1907. Zmínky o kazatelské činnosti pocházejí z období první světové války, němečtí badatelé Bible tehdy navštěvovali své přátele v pohraničí a rozdávali zde písemnosti Společnosti. Po vzniku první republiky měli svědkové Jehovovi na své straně značnou část veřejného mínění.²⁸⁾

Na počátku dvacátých let se o badatele Bible poprvé začalo zajímat ministerstvo vnitra, začínající hnutí na ně ale působilo poměrně dobrým dojmem. V roce 1923 začal česky vycházet časopis Strážná věž a bylo podáno oznámení ministerstvu vnitra, že se v Mostě ustavilo „Mezinárodní sdružení vážných badatelů Bible – Strážná věž biblická a traktátní společnost“ jako volná organizace a odbočka amerického ústředí.

Počet příznivců rostl a na konci roku 1931 činil kolem tisícovky členů.

Po nástupu fašismu k moci patřili svědkové Jehovovi k nejvíce pronásledovaným skupinám obyvatelstva. Mnoho svědků bylo zatčeno a transportováno do koncentračních táborů. Struktura organizace byla rozbita.⁴²⁾

V roce 1945 oznámili SJ ministerstvu vnitra svou obnovenou aktivitu. Na organizaci se ale již pohlíželo s nedůvěrou, některé jejich publikace provokovaly svým protipolitickým postojem a podezřelá se jevila také skutečnost, že organizace má své centrum ve Spojených Státech. Ministerstvo vnitra se snažilo zjistit veškeré informace o činnosti organizace, s cílem ji zničit.

V roce 1947 se celostátního sjezdu svědků Jehovových v Československu zúčastnilo 1400 osob. O rok později proběhl v pražské Lucerně na dlouhé období poslední legální sjezd, kterého se zúčastnilo 2862 lidí a proběhlo zde 254 křtů.²⁸⁾

Důvodem jejich vysoké početnosti, je fakt, že byli minulým režimem tolerováni. SJ nebyli samozřejmě oficiálně povolenou organizací, ale na rozdíl od jiných skupin, které byly likvidovány už za samotnou svoji existenci, svědkové zde mohli (s tichým

souhlasem StB) působit, tisknout Strážné věže, scházet se po bytech i oslovovat lidi. Docházelo ke spolupráci vedení svědků Jehovových se státní bezpečností výměnou za možnost působit na našem území. V roce 1989 bylo na území naší republiky kolem 15 000 SJ.³⁶⁾

Zajímavé je, že s touto spoluprací souhlasilo i brooklynské vedení organizace. Když tento fakt vyšel po listopadové revoluci najevo, mnozí z řad svědků to považovali za spiknutí proti Společnosti.⁴²⁾

Daleko hlubší ranou pro řadové věřící však byla situace v roce 1993, kdy podal přípravný výbor žádost o zákonnou registraci kvůli možnosti stát se oficiální náboženskou organizací. Ač to nebyla pravda, dva z představitelů české odbočky se souhlasem brooklynského vedení popřelo tři významné body své nauky - odmítání transfúze krve pro děti svých členů, odmítání vojenské služby ve zbraní a odmítání civilní služby. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi byla tedy úspěšně zaregistrována 1.9.1993, mnozí členové však v této souvislosti plni rozhořčení a zklamání organizaci opustili.⁵⁸⁾

V roce 1993 Společnost zrušila zákaz civilní služby, ale svědci, kteří ji v minulosti nastoupili a byli kvůli tomu vyloučeni, se stále považovali za odpadlíky.⁸⁾ V tomto roce opustilo organizaci téměř 1000 členů.⁴²⁾

Společnost v ČR řídí tzv. výbor v jehož čele jsou tři svědci jmenovaní desetičlenným vedoucím výborem SJ v Brooklynu.⁵⁶⁾ Výbor řídí tzv. rodinu Bethel tvořenou 50-ti pracovníky, kteří působí ve čtyřech odděleních: nemocniční, informační služby, překladatelské a kompoziční oddělení, služební oddělení a stavební oddělení. Oblastní dozorce dohlíží na práci 12-ti krajských dozorců. Ti mají na starost 246 sborů svědků Jehovových u nás. V roce 1999 bylo na území naší republiky 16 058 SJ.²⁶⁾

Při posledním sčítání lidu v roce 2001 se k Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi přihlásilo 23 162 lidí.⁵²⁾

1.3. Čemu věří svědkové Jehovovi

Svědkové Jehovovi věří, že:

(následující věty označené kurzívou jsou čerpány z publikace Strážné věže - Překlad nového světa Svatých písem - odkaz 41, v závorkách jsou uvedena místa v Bibli na něž se SJ v těchto věcech odvolávají)

Bible je inspirované Boží slovo. (2. Tim. 3,16 - 17) Pokoušejí se jí zkoumat i ve světle vědeckých poznatků, archeologických nálezů a jazykových prostředků použitých v biblických jazycích. Snaží se aplikovat svou interpretaci biblických zásad v životě, proto vydali i svůj vlastní překlad Bible – Překlad nového světa, o němž tvrdí, že je „dynamickým a přitom doslovným překladem z původních jazyků“.⁵²⁾

Jehova je jediný pravý Bůh. (Ž 83,18; Dt 4,39) Věřící v jediného Boha, který má jméno Jehova. Kdo prý toto jméno neužívá, zpronevřuje se tím Bibli.⁵⁾

Satan je neviditelný „panovník tohoto světa“. (Jan 12,31; 1. J 5,19)

Od r. 1914 žijeme v „čase konce“ tohoto ničemného světa. (Mt 24,3-14; 2. Tim. 3,1-5, Da 2,4)

Do nebe jde „malé stádo“, jen 144 000 lidí. (Lk 12,32, Zj 14,1-3)

Jiní lidé, kteří mají Boží schválení, budou žít navždy na zemi. (Ž 37,29, Mt 5,5; 2. Pt 3,13)

Boží Království spravované Kristem nahradí všechny lidské vlády a stane se jedinou vládou nad celým lidstvem. (Dn 7,13-14) Svědci Jehovovi tomu říkají „konec starého systému“. Věřící tomu, že ještě naše generace se konce světa dožije (ovšem od r.1842), že Kristus se ujal v roce 1914 Království Božího v nebi (avšak nelogicky zároveň vystoupil neviditelně na zem) a od té doby probíhá tzv. bitva Harmagedon v níž bojuje Kristus se svými věrnými proti Satanovi a jeho „systému“ (tj. svět politiky, náboženství a obchodu). Po definitivním zničení ďáblovy „trojice“ vzbudí Bůh k „životu ducha“ 144 000 vyvolených, kteří s ním budou žít v nebi a tělesně vzkřísí všechny spravedlivé (tj. svědky Jehovovy), kteří budou žít dokonalým životem na zemi.⁵⁾

Je jen jedna cesta k životu: ne všechna náboženství nebo náboženské zvyklosti jsou schváleny Bohem (Mt 7,13-14, Jan 4,23-24, Ef 4,4-5) Svědkové Jehovovi věří, že pouze jejich učení je správné a neuznávají ostatní náboženství.⁶⁾

Smrt je důsledkem hříchu zděděného po Adamovi. (Řím. 5:12, 6:23) SJ věří, že si mrtví nejsou vědomi vůbec ničeho, nepocítují bolest ani utrpení, existují pouze v Boží paměti a tak jejich naděje na budoucí život spočívá ve vzkříšení mrtvých.¹³⁾

Ke světským autoritám je třeba chovat patřičnou úctu. (Řím 13,1-7, Tit 3,1-2) SJ se nepodílí na vzpouře vůči vládní autoritě, ale také je pro ně naprosto nepřipustné zúčastnit se jakýmkoliv způsobem „dění tohoto světa“, tj. aktivní práce v politice, v obchodních organizacích nebo v životě církvi (vyjma té jejich), také se neúčastní voleb.⁴²⁾

Křesťané se musí držet biblických norem ohledně krve i sexuální mravnosti. (Sk 15,28-29) Názory Společnosti k otázce sexuální mravnosti se v minulosti nepochopitelně měnily. Ve Strážné věži 22/77 bylo například napsáno, že důvodem pro rozvod je závažné sexuální jednání (nepřirozené způsoby) ve spojení s jinou osobou (mohl to být i manželský partner), a že manželé se musí takových způsobů vyvarovat. O pět let později to však už byla věc osobní odpovědnosti před Bohem z důvodu nepřítomnosti jasných biblických pokynů a sbor již neměl právo vyšetřovat inkriminované případy, jak se doposud dělo. A v roce 1983 přišla Společnost s tvrzením, že nepřirozený pohlavní styk je biblickým důvodem k rozvodu pouze tehdy, byl-li uskutečněn s nemanželskou osobou.⁷⁾

Pro křesťany je důležitá osobní poctivost a věrnost v plnění manželských a rodinných povinností. (1. Tim 5,8, Kol 3,18-21, Žd 13,4)

Přijatelné uctívání Jehovy vyžaduje, abychom ho milovali více než všechno ostatní. (Luk 10,27, Dt 5,9)

SJ odmítají slavit vánoce. Také věří, že Kristus nezemřel na kříži, ale u mučednického kůlu. Neslaví narozeniny ani svátky s tvrzením, že tímto člověk uctívá stvoření. Odmítají lidskou vládu, službu v armádě a zdravení vlajky, takové věci jsou podle nich modlářství. Vyhýbají se drogám i alkoholu.⁶⁾

SJ jsou také odpůrci krevních transfuzí, otázky týkající se této problematiky budou popsány v dalších kapitolách.

1.4. Věroučné omyly svědků Jehovových z pohledu tradičních křesťanských církví

SJ neuznávají Nejsvětější Trojici, přitom nauka o Trojjediném Bohu je podle Světové rady církví ze základních pravd, které je nutno přijmout, aby si daná církev mohla říkat „křesťanská“.⁵⁾ Enroth k tomu uvádí, že svědkové Jehovovi jsou ve skutečnosti polyteisté, protože mají dva pravé Bohy, kteří jsou zcela oddělené bytosti – Jehova, Všemohoucí Bůh, a Ježíš, mocný bůh, skrze něho Bůh učinil všechno.⁶⁾

SJ popírají skutečnost, že Duch svatý je osoba. Tvrdí, že je neviditelnou činnou silou Boha. Pro svědka je Duch svatý neosobní silou podobnou elektřině.⁶⁾

SJ popírají Kristovo božství. Ježíš Kristus podle nich není Bůh, nýbrž stvořená bytost, jediná, kterou stvořil Bůh před počátkem času a skrze něj byl potom stvořen svět. Bible ale jasně svědčí o tom, že Ježíš je Bůh.⁴⁵⁾

SJ neuznávají Ježíšovo vzkříšení v těle. Věří, že byl vzkříšen pouze jako duch, tvrdí, že by tělesným vzkříšením „vzal zpět výkupné“ za naše hříchy.⁵⁾ Enroth uvádí, že Bible však jasně učí, že Ježíš byl vzkříšen v těle. Ježíš sám pravil v Janovi 2, 19-21, že jeho tělo bude vzkříšeno z mrtvých.⁶⁾

Společnost popírá viditelný Ježíšův návrat. Tvrzení Strážné věže o duchovním vzkříšení umožňuje existenci učení o jeho neviditelném druhém příchodu. Nejdříve Společnost tvrdila, že se Ježíš „vrátil“ roku 1874, později toto datum posunula na rok 1914.⁶⁾ Nikde na stránkách Písma se však o druhém Kristově příchodu nemluví jako o něčem skrytém či tajemném, naopak, Ježíš sám v Matoušovi (Mt 24,23-27) říká, že kdo toto bude tvrdit je „falešný prorok“.⁴⁵⁾

Popření nesmrtelnosti. Strážná věž učí, že duše je pouhou životní silou či principem, který oživuje tělo, a když tělo zemře, přestane existovat i duše.⁴⁷⁾ Tato teologie je ovšem vzdálená od učení biblických textů, kde smrt znamená „být s Pánem“ (Flp 1,21-24, 2. Kor 5,6-8).⁶⁾

SJ popírají existenci pekla. Odmítnutí věčného trestu je jednou z nejpřitažlivějších částí jejich učení. Tvrdí, že peklo je pouze lidský hrob a myšlenka, ale jako místo trestu nikoliv.⁴²⁾ Určité texty v Písmu jako Mt 13,42; 25,46; 26,24 však jasně ukazují, že peklo je skutečné a je místem utrpení.⁶⁾

Společnost učí, že do nebeského království vstoupí pouze 144 000 věřících. Většina svědků tedy věří, že budou věčnost trávit na zemi odloučení od Božské přítomnosti.⁵⁰⁾ Avšak Bible ujišťuje, že kdo složil naději ve svého Boha a Spasitele, bude přebývat v Boží přítomnosti. (Jan 14,2-3, Te 4:13-18, Lk 23,39-43).

Svědkové Jehovovi odmítají i svatost pokání (svátostnou zpověď), tvrdí, že kněz nemůže odpustit hříchy ani jménem Božím. Fakt, že kněz může odpustit hříchy tomu, kdo činí pokání a věří ve spásu skrze Krista, je pro katolickou církev naprosto samozřejmé. „Komu odpustíte hříchy, tomu budou odpuštěny, komu je zadržíte, budou zadrženy.“ (Jan 20,23).⁴⁵⁾

1.5. Členství v organizaci

1.5.1. Jak se stát svědkem Jehovovým

Pokud člověk při oslovení svědkem Jehovovým projeví zájem – přijme literaturu a svědky vyslechne, je asi za týden navštíven znovu. Při druhé návštěvě je mu nabídnuto tzv. biblické studium. Po jeho souhlasu probíhají další schůzky přibližně jedenkrát týdně a probírají při nich rozborů textů Společnosti. Zájemce je od začátku nabádán k důležitosti poznání Písma, ale je mu i zdůrazňována nezastupitelná úloha organizace SJ v životě „pravého křesťana“. Poté je také zván na sborová shromáždění, kde je postupně veden k tomu, aby se sám začal podílet na zvěstovatelské službě. Stává se tedy nepokřtěným zvěstovatelem a měl by se účastnit jak kazatelské služby tak školení ve škole teokratické služby. Poté může zažádat o křest, musí absolvovat tři schůzky se staršími sboru, kde je zjišťována jeho znalost Písma, postoj k ostatním církvím, k otázkám transfúze krve atd. Pokud jsou otázky uspokojivě zodpovězeny, může být pokřtěn.¹³⁾ Křtem, který se provádí v dospělosti, se člověk stává členem SJ. Provádí se ponořením do vody a symbolizuje bezpodmínečnou oddanost Jehovovi.⁷⁾

1.5.2. Opuštění Společnosti

Konec členství v organizaci se může stát dvěma způsoby, buď dobrovolným odchodem a nebo vyloučením. Dopustí-li se svědek nějakého „hříchu“, nebo ho viděl u jiného člena, má za povinnost informovat dozorce. Když se starší přesvědčí o pravdivosti této výpovědi, je jmenován tzv. právní výbor (nejméně tři dozorcí sboru), který může „viníka“ pokárat, či omezit jeho sborové aktivity, v nejhorším případě vyloučit (odnětí pospolitosti).¹³⁾

SJ musí s tzv. odpadlíkem přerušit veškeré styky, zakázaný je i pouhý pozdrav. Nenávist SJ je zaměřena zvláště proti odpadlíkům, kteří nemluví o svých zkušenostech se Společností a varují veřejnost před jejím působením a před působením SJ.⁵⁸⁾

Humpl ve své rigorózní práci rozdělil bývalé SJ do čtyř skupin dle jejich vztahu ke Společnosti a spiritualitě po odchodu z organizace. První jsou „pozitivisté“, kteří vnímají své členství do určité míry jako obohacující, ale cítí, že názory jejich a Společnosti se neslučují. „Pomahači“ se snaží s dobrými úmysly upozorňovat na nedostatky a chyby v učení SJ. I přes jejich upřímné úmysly na ně bývá pohlíženo jako na rafinované odpadlíky. „Nevšímači“ jsou nadále lhostejní k organizaci s kterou již nechtějí mít nic společného a na dobu, kdy byly členy se snaží zapomenout. Čtvrtou skupinou jsou „odpůrci“, pociťující bezmoc, nespravedlnost a zradu ze strany organizace, často může jít o přechodný stav. Někteří bývalí SJ mohou zapadat do více kategorií současně.¹³⁾

1.6. Společnost a zásady organizace

Vedoucí sbor Společnosti (ústředí církve) sídlí v newyorském Brooklynu. Regionální odbočky, které jsou rozděleny do jednotlivých sborů, potom působí v jednotlivých zemích. Sbory jsou vedeny staršími a dozorcí, kteří dohlížejí, aby byla zachována mravní a věroučná kritéria Společnosti. Financování probíhá prostřednictvím vlastních členů a darů sympatizantů.³⁴⁾

Svědky Jehovovy charakterizuje misijní horlivost, do něhož má být zapojen každý člen jako pomocný, pravidelný nebo zvláštní průkopník. Tyto role předpokládají daný počet hodin strávených v tzv. kazatelské službě.⁵⁷⁾

Každý člen by se měl účastnit shromáždění pro veřejnost, kde se probírá určité biblické téma, studia Strážné Věže a domácímu studiu Bible, teokratické kazatelské služby a služebních schůzek, kde se probírají účinné učební metody pro službu dům od domu a biblické studium.⁶⁾ Navíc jsou pořádány krajské, oblastní, národní a mezinárodní sjezdy.

Činnost jednotlivých zvěstovatelů sleduje dozorce služby. Dvakrát ročně je sbor navštíven krajským dozorcem kvůli kontrole celkové činnosti. Vedení na všech postech je zastupováno výhradně muži.¹³⁾

1.7. Vydavatelská činnost svědků Jehovových

Biblická a traktátní společnost v Pensylvánii vydává knihy a časopisy ve 144 jazykových překladech.¹³⁾ Vychází čtrnáctideníky Strážná věž (Watchtower) a Probuďte se (Awake!), samozřejmě i v ČR, o nákladu dohromady téměř 44 milionů ročně, celkový počet vydaných knih dosahuje kolem 50-ti milionů výtisků. Společnost vydává v průměru dvě nové knihy ročně o nákladu minimálně jeden milion výtisků. Publikace slouží jako studijní ale i misijní materiál. Navíc ještě vychází interní bulletin s místními zprávami Naše služba Království.⁵⁷⁾ SJ produkují i své audio a videokazety s biblickou tematikou a mají své internetové stránky.¹³⁾ Společnost údajně vydává více publikací než všechny ostatní sektářské skupiny na světě dohromady. Tištěné texty jsou hlavním nástrojem SJ a mají vést nejenom k souladu učení SJ, ale i přivádět nové členy.⁶⁾

1.8. Současnost

Biblická a traktátní společnost Strážná věž je v USA zaregistrována jako obchodní organizace – akciová společnost.¹²⁾ Ústředí Společnosti se nachází v Brooklynu v New Yorku.⁵⁷⁾ V roce 2005 vykonávali SJ svou službu ve 235 zemích světa v počtu 6 613 829 osob.³⁴⁾ Adresa české odbočky je P.O.Box 90, Praha 9, 198 21 a jejím koordinátorem je MUDr. Ondřej Kadlec, CSc.⁵⁷⁾ Na území ČR v současné době působí

246 sborů SJ.²⁶⁾ Při posledním sčítání lidu (2001) se k Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi přihlásilo 23 162 lidí.⁵²⁾

1.9. Krev

1.9.1. Složení krve

Krev je specializovaným typem pojivové tkáně tvořící asi 8 % tělesné hmotnosti člověka. V zásadě rozlišujeme v krvi formované krevní elementy (krevní buňky) a rozpuštěné látky (krevní plazmu).²²⁾

Krevní plazma je lepkavá tekutina slámově žluté barvy. Obsahuje z 90 % vodu a více než 100 druhů různých molekul (mimo jiné Na⁺, Cl⁻, z živin - jednoduché cukry, aminokyseliny a tuky, z odpadních látek - močovinu, čpavek a oxid uhličitý, dále kyslík, hormony a vitamíny). Nacházejí se v ní tři druhy hlavních typů bílkovin: albumin, který váže vodu a udržuje tak osmotický tlak plazmy, globuliny, které zahrnují protilátky a transportní bílkoviny pro tuky, železo, měď a plazmatický fibrinogen, který se účastní chemické reakce při procesu srážení krve.²⁷⁾

Krevní buňky se dělí na erytrocyty (červené krvinky), leukocyty (bílé krvinky), z kterých se rozlišují granulocyty (dále se dělí na neutrofil, eosinofil a bazofil) a agranulocyty (do nichž patří lymfocyty a monocyty), a trombocyty (krevní destičky).⁵⁹⁾

Erytrocyty jsou malé buňky bikonkávního diskovitěho tvaru, neobsahující buněčné jádro ani organely, a postrádající schopnost dělit se nebo rozmnožovat. Jejich hlavní funkcí je přenos kyslíku a oxidu uhličitého. Vznikají v kostní dřeni a jejich životní cyklus trvá 100-120 dní. V celém organismu člověka je jich přibližně 25 biliónů a tvoří přibližně 45 % objemu plné krve.²²⁾ Jejich cytoplazma je vyplněna molekulami hemoglobinu (transportní bílkovina pro kyslík), který je tvořen čtyřmi řetězci aminokyselin obsahujícími atom železa, na nějž se molekuly kyslíku váží. Hemoglobin, dávající krvi typicky „krvavě červenou“ barvu, tvoří 97 % celého erytrocytu.²⁷⁾

Leukocyty jsou kulovité jaderné buňky, které mají rozhodující význam pro obranyschopnost organismu. Na rozdíl od erytrocytů mají schopnost vstupovat i do pojivové tkáně mimo krevní oběh. Tvoří méně než 1 % objemu krve.⁵⁹⁾ Granulocyty jsou oproti erytrocytům větší a žijí mnohem kratší dobu (maximálně několik dnů). Mají

schopnost fagocytózy. Neutrofilly, jejichž základní funkcí je právě fagocytóza a ničení bakterií, tvoří až 60 % všech leukocytů. Přesunují se do místa infekce, kde vytvářejí první linii protizánětlivé obrany a uvolňují antibakteriální látky do okolního mimobuněčného prostředí zanícené tkáně.²²⁾ Eosinofily, tvořící asi 1 % leukocytů, hrají důležitou roli v průběhu alergických reakcí a parazitárních infekcí. Během alergické reakce fagocytují alergeny a mají schopnost vytvářet látky rozkládající histamin. Při parazitárních infekcích se naváží na „vetřelce“ a uvolní trávicí enzymy, které je ničí. Bazofily obsahují a uvolňují heparin, zabraňují tak srážení krve uvnitř cév, také se uplatňují v pozdních fázích různých zánětů. Nachází se v nich histamin a další látky zprostředkující zánět během alergické odpovědi organismu či parazitární infekci. Tvoří asi 0,5 % leukocytů.²⁷⁾ Lymfocyty, patřící mezi agranulocyty, jsou nejdůležitějšími buňkami imunitního systému. Pouze menší část těchto buněk je obsažena v cirkulující krvi, většina je v kostní dřeni, ve slezině, lymfatických žlázách a v lymfě. Vznikají v místech, kde jsou mandle a lymfatické uzliny, průměrná délka jejich života je 200 dní. Dělí se na T-lymfocyty, tzv. cytotoxické, které přímo napadají buňku označenou antigenem, B-lymfocyty, které se nejčastěji vyskytují jako plazmocyty vylučující protilátky, a NK buňky (natural killer cells). NK buňky - přirozené zabíječe - patří do skupiny lymfocytů s cytotoxickým působením. Jejich činnost je namířena zejména proti nádorovým buňkám.²²⁾ Monocyty jsou největšími bílými krvinkami, tvořící 4-8 % leukocytů. Vznikají v kostní dřeni a délka jejich života se pohybuje v měsících. V pojivových tkáních se přeměňují na tzv. mikrofágy - fagocytární buňky se schopností pohltit širokou škálu cizorodých buněk, molekul a drobných odpadních částic.⁵⁹⁾

Trombocyty nejsou buňky v pravém slova smyslu, jsou to malé diskovité, plazmatickou membránou ohraničené, kousky cytoplazmy, vznikající v kostní dřeni a žijící až několik měsíců. Ucpávají malé trhlinky v cévních stěnách, omezují tak rozsah krvácení. Uvolňují tromboplastin, který zahajuje srážení krve vedoucí až k tvorbě krevní sraženiny.²⁷⁾

1.9.2. Funkce krve

Mezi nejdůležitější funkce krve patří:

- přívod kyslíku do tkání a odvod oxidu uhličitého zpět do plic
- přívod živin a ostatních látek resorbovaných v gastrointestinálním traktu ke tkáním a odvod odpadních zplodin k místu, kde se odstraňují
- přenos chemické informace (transport hormonů, organických a anorganických látek z místa jejich sekrece nebo resorpce k cílovým orgánům a tkáním)
- udržování stálé tělesné teploty a vyrovnávání teploty mezi jednotlivými orgány
- udržování homeostázy (pH, osmotický tlak, vzájemný poměr iontů)
- plnění důležitých funkcí specifické i nespecifické obrany organismu
- udržování a řízení krevního tlaku ⁴⁶⁾

1.10. Krevní transfúze

Transfúze krve je léčebný zákrok, při kterém se převádí krev (její frakce) zdravého jedince do krevního oběhu nemocného. Je indikována při vyšších ztrátách krve (např. těžké úrazy, rozsáhlejší chirurgické zákroky), dále se jí využívá při léčbě různých krevních chorob (anémie, hemolytické nemoci,..) a při výrobě léčivých přípravků.¹⁾

1.10.1. Stručná historie krevních transfúzí

Podle dochovaných rukopisů není vyloučeno, že transfúze krve byla známa již starým Egypťanům, Asyřanům, Římanům i Židům. První převod krve byl proveden lékařem Inocentem VIII. v roce 1492 za účelem omlazení papeže, dopadl ovšem tragicky.⁴⁾

V sedmnáctém století, kdy se nemoci obvykle léčily pouštěním žilou, byla myšlenka dát pacientovi cizí krev odvážná a zároveň nebezpečná. Angličtí průkopníci provedli bezpočet pokusů na zvířatech, ale první kdo se odvážil vyzkoušet transfúzi krve na člověku byl Jeane Baptista - Denis. Provedl ji na patnáctiletém chlapci s horečkami. Byla použita beráncí krev a tato transfúze dopadla úspěšně.³⁰⁾

Pozdější pokusy měly pochopitelně riskantní charakter a vedly posléze k zákazům jakýchkoli transfúzí. S odstupem sta let byla tato myšlenka znovu vzkříšena,

ale teprve objev krevních skupin (Landsteiner, Jánský) na začátku 20. století dovolil provádět úspěšné krevní transfúze.⁴⁰⁾

V roce 1914 byl americkými vědci Levisonem a Hustinem vynalezen protisrážlivý účinek citronanu sodného a o rok později se již používala zdokonalená kombinace citronanu sodného s glukózou, umožňující až čtrnáctidenní uchování odebrané krve.¹⁸⁾ O 25 let později byl objeven tzv. Rh faktor (Landsteiner, Wiener), který vysvětlil řadu nežádoucích posttransfúzních reakcí.⁵⁹⁾ Mezi další výrazné pokroky patřilo obohacení roztoku citronanu sodného a glukózy o kyselinu citrónovou, což prodloužilo skladovatelnost krve až na tři týdny a separace plazmy a její následná lyofilizace, která mnohonásobně prodloužila její uchovatelnost a rozšířila spektrum hemoterapeutických postupů.⁴⁾

1.10.2. Krevní transfúze v současné době

V dnešní době je transfúze krve nezbytnou součástí moderní péče o zdraví. Při správném použití může zachránit lidský život a zlepšit zdravotní stav. Může ovšem i znamenat přenos infekčních agens, tomuto nebezpečí je třeba věnovat zvláštní pozornost.¹⁸⁾

Po každém odběru se z vzorků vyšetřuje krevní skupina, Rh faktor, nepravidelné protilátky proti erytrocytům a přenosné choroby: hepatitida B a C, virus HIV (od roku 1987), syfilis (v případě nutnosti i malárie a Chagasova nemoc) a jeden parametr jaterních testů ALT.⁴⁾

1.10.3. Transfúzní produkty

Transfúzní produkt je jakákoliv látka připravená z lidské krve. Rozdělujeme je na plnou krev, složky krve (koncentrát a suspenze erytrocytů, plazma, koncentráty trombocytů) a deriváty plazmy (albumin, koncentráty koagulačního faktoru VIII, imunoglobuliny).¹⁸⁾

Nejběžnější transfúzní produkty a jejich použití:

- 1) Plná krev - jde o odebranou krev, která se již dále nezpracovává na jednotlivé složky, dnes se téměř nepoužívá (z medicínského hlediska je mnohem účelnější podávat

- jednotlivé složky)²⁾, indikace: náhrada erytrocytů při akutní ztrátě krve, akutní hemoragie z jakékoliv příčiny
- 2) Erytrocytový koncentrát - samotné erytrocyty připravené odstředěním a oddělením od plazmy, dnes nejběžnější transfúzní přípravek, indikace: snaha zvýšit oxygenační schopnost krve
 - 3) Suspenze erytrocytů - červené krvinky s minimální reziduální plazmou, indikace: viz 2)²⁴⁾
 - 4) Čerstvě zmrazená plazma - skladována při -25C po dobu až 1 roku, podávána při ztrátě krevního objemu, při některých poruchách krevní srážlivosti, největší využití ve farmaceutickém průmyslu
 - 5) Koncentráty trombocytů - indikace: substituce u trombocytopenie (pacienti po chemoterapii, transplantaci kostní dřeně,...)
 - 6) Albumin - léčba hypovolemického šoku, hypoproteinémie při popáleninách, traumatu infekci, po rozsáhlém chirurgickém zákroku
 - 7) Koncentráty koagulačního faktoru VIII - připravené z objemných směsí darované plazmy, léčba hemofilie A, Wildebrandovy choroby²⁾
 - 8) Imunoglobuliny - hyperimunní nebo specifický imunoglobulin - od pacientů s vysokými hladinami specifických protilátek (např. proti hepatitidě B, vzteklině, tetanu), prevence specifických nemocí, léčba stavů imunodificience, ...¹⁸⁾

1.10.4. Vývoj učení Společnosti v otázce krevních transfúzí

Začátky učení Strážné věže, které se týkají zákazu přijímání krve se datují začátkem 30. let 20. století. První prezident Ch. T. Russel, který si byl vědom zákazu přijímat krev ve Skutcích 15. kapitole („Zdržujte se všeho, co bylo obětováno modlám, také krve, pak masa zvířat, která nebyla zbavena krve, a konečně smilstva...“ Skutky 15,29), nevnímal otázku krve za kontroverzní a ve Strážné věži bylo v roce 1892 uvedeno, že kdyby snědl krvavé uzeniny, výčitky svědomí by neměl. První tvrzení o tom, že krev se nemá jíst, se objevilo ve Zlatém věku (dnešní Probuďte se!) v roce 1932 s odkazem na Genesis 9,4 („Jen maso oživené krví nesmíte jíst.“). V roce 1939 ve

Strážné věži je opět probírána nevhodnost jedení krve, o krevní transfúzi do této doby nepadla ani zmínka. Transfúze krve jsou v této době již běžně prováděny a tedy i na SJ.⁴⁾

Sama Společnost ale uvádí ve své knize Svědkové Jehovovi - Hlasatelé Božího Království (1993), že rozbor svatosti krve vyšly již ve Strážných věžích v prosinci 1927 a na konci roku 1944, a výslovně se tu mluvilo o transfúzích krve.⁵¹⁾

V roce 1948 Společnost poprvé v časopise *Probud'te se!* zveřejnila názor o nesprávnosti přijímání krevních transfúzí. Cituje zde Levitikus 7,27 („*Kterákoliv duše, která jí jakoukoliv krev, ta duše bude ze svého lidu odříznuta.*“) a Deutoronium 12,25 („*Nebudeš jí jíst, aby se dobře vedlo tobě i tvým synům po tobě, když budeš dělat, co je správné v Hospodinových očích.*“). Transfúze krve ještě není odsouzena jako duchovně nesprávná, i když je spojená s jedením krve, a není zakázána.

První soud, kdy bylo dítě odebráno kvůli zanedbávání péče rodičům, poté co odmítli léčbu transfúzí krve pro své dítě, v roce 1951 v Chicagu, rozpoutal mezi svědky diskuzi. A poté bylo Společností potvrzeno, že přijímat transfúze krve je nesprávné a nebiblické, i když stále ještě otázkou vlastního svědomí, ovšem takové rozhodnutí již bylo pro nezralé a vzpurné členy.

Od roku 1961 znamenalo pro SJ přijetí transfúze krve vyloučení ze Společnosti. Zákaz krve zahrnuje „*jakoukoliv krev ve všem*“ (např. i tablety obsahující hemoglobin) a SJ jsou ujištěni, že i v případě masivní ztráty krve existuje možnost použití bezkrevních náhražek.⁴⁾ Ve Strážné věži vydané v tomto roce se píše, že v krvi jsou jedovaté látky, které mohou mít sklony k sebevraždám, vraždám a krádežím a po přijetí krve, která v sobě nese všechny vlastnosti člověka, často následují deprese, nemravnost, sexuální perverze a hříšné jednání.⁶⁰⁾ V tomto roce byla ještě vydána brožura *Blood, Medicine and the Law of God* (Krev, lékařství a Boží zákon), kde jsou rozebírány vedlejší účinky krevních transfúzí, ovšem ne jako důvod jejich odmítání, ale aby si SJ vážili, že jim Bůh zakázal používat krev, jak sama Společnost vysvětluje.⁵¹⁾

Zajímavé je, že nauka Společnosti byla mnohdy rozpracována až do nejrůznějších absurdních podrobností. V roce 1964 učila, že SJ nemůže dovolit veterináři dát transfúzi krve pro svého psa a zakázané bylo také používat hnojiva s obsahem krve. Ovšem, to se vztahovalo jen na vlastní použití, kdyby SJ pracoval pro někoho jako zahradník, zákaz

na něj neplatí. Do tohoto roku také mohli lékaři - svědci Jehovovi podávat transfúze krve, stejně jako svědci - řezníci mohli prodávat krvavé uzeniny.⁴⁾

V roce 1966 je transfúze krve dokonce přirovnávána ke kanibalismu. Ve Strážné věži se uvádí, že není rozdíl v pití lidské krve a jedení těla jiné lidské bytosti. A nic na tom nemění fakt, že není přijímána ústy, ale přímo do žil.³⁾

Od 70. let u sebe svědkové Jehovovi nosí kartu, která jim má zaručit nepodání krevní transfúze za žádných okolností. Po konzultaci s lékaři a právníky byla karta upravena tak, aby se stala právním dokumentem.⁵¹⁾ Tato karta, opatřená ověřeným podpisem, s názvem „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“, nosí SJ u sebe dodnes a jsou nabádáni, aby tímto dokumentem byly vybaveny i jejich děti. (viz Příloha č. 4)

V oficiálním dopisu Strážné věže z roku 1974 je uváděno, že do kategorie jedení krve patří i situace, když si někdo olízne krvácející prst, aniž by krev posléze vyplivl z úst.⁴⁾

V roce 1982 dochází ke změně v postoji Společnosti v otázce krevních transfúzí. S odkazem na biblické výroky: Genesis 9,3-4 („*Pouze tělo s duší – jeho krví – nebudete jíst.*“), Levitikus 17,13-14 („*At' vylije jeho krev a pokryje ji prachem.*“) a Skutky 15,19-21 („*Aby se zdržovali smilstva..., zardoušeného a krve.*“) je ve Strážné věži vysvětlováno, že se na ně pohlíží, i když nejsou formulovány v lékařských pojmech, jako na verše, které vylučují transfúzi celé krve, koncentrovaných červených krvinek, bílých krvinek, destiček a plazmy. Ale v náboženském porozumění SJ již přímo nezakazují složky jako jsou albumin, imunoglobuliny a preparáty pro hemofiliky. Rozhodnutí přijmout tyto složky je tedy otázkou osobního svědomí.³⁸⁾ Do této doby ústředí organizace odpovídalo na dotazy hemofiliků o užívání krevních frakcí (faktor VIII,...), že proti jednorázovému použití těchto prostředků nelze nic namítat, opakované by však znamenalo „jedení“ a tudíž i přestoupení biblického zákazu. Kvůli udržování takového postoje hrozilo daným SJ vykrvácení.⁸⁾

Také začalo docházet ke zřizování Výborů pro styk s nemocnicemi, kvůli podpoření SJ odmítat transfúze, odstranění nepochopení ze strany nemocnic a lékařů, kterým měly členové výborů vysvětlit postoj SJ k transfúzím a upozorňovat je na

alternativní možnosti léčby. Společnost uvádí, že v roce 1993 existovalo již pře 800 těchto výborů ve více než 70-ti zemích.⁵¹⁾

V roce 1991 vyšla další publikace Jak může krev zachránit náš život?. Má 31 stran a mimo jiné zde popisuje nebezpečí transfúzí z hlediska rizika přenosu infekčních onemocnění, na což Strážná věž s oblibou a opakovaně upozorňuje, a alternativy krevních transfúzí.¹⁵⁾

Na obalu časopisu Probuďte se! z 22.5.1994 jsou zobrazeny fotografie 26 dětí pod titulkem „Mladí lidé, kteří dali Boha na první místo“. Uvnitř se mimo jiné píše, že v minulosti zemřely tisíce mladých lidí, protože dali Boha na první místo, ale dnes se tyto tragické situace odehrávají v nemocnicích a soudních síních a týkají se krevních transfúzí.

Ve Strážné věži v roce 2000 je odpověď na otázku „Přijímají SJ některé léčebné přípravky pocházející z krve?“ následující. Zakázána je plná krev a čtyři její základní složky (červené a bílé krvinky, krevní destičky a plazma). Ostatní frakce jsou již otázkou vlastního rozhodnutí před Bohem. Lékařské hledisko není zřejmě pro SJ určující. Např. albumin se podílí asi na 2 % objemu krve, zatímco u zakázaných bílých krvinek a destiček je to necelé 1 %. K ošetření člověka s těžkými popáleninami je třeba 600 g albuminu a na výrobu takového množství je třeba asi 45 litrů celé krve.⁴⁾

O čtyři roky později vyšel ve Strážné věži diagram znázorňující které složky krve jsou zakázané a které jsou otázkou osobního rozhodnutí. Zajímavé je, že je tady poprvé zmiňována frakce z červených krvinek, která je otázkou vlastního svědomí, i když zahrnuje celých 97 % ze zakázaných erytrocytů.³³⁾

Poslední článek týkající se transfúze krve vyšel v listopadovém vydání Strážné věže (2006), je zde dotazník s krevními frakcemi a lékařskými postupy, které jsou otázkou vlastního rozhodnutí a každý svědek je vyzván, aby vyplnil zda je pro něj daná věc přijatelná nebo naopak.¹⁶⁾

V minulosti literatura Společnosti také doporučovala, aby svědkové odmítali očkování, krevní sérum nebo transplantaci orgánů.⁴⁾

Bartošová k tomu uvádí, že nauka o odmítání krve u SJ není pevná. Stále je nepřijatelné přijímat plnou krev, ale co s týče jednotlivých složek, je tato záležitost díky

přibývajícím novým metodám a lékařským možnostem pro řadového svědka čím dál víc komplikovanější. Vedoucí sbor si přivlastňuje právo diktovat členům Společnosti, které části krve mohou a nemohou přijmout, bez ohledu na možné ohrožení života.

Podle statistik z důvodu odmítnutí život zachraňující transfúze krve denně zemřou asi tři svědkové.⁴⁾

1.10.5. Zakázané a dovolené transfúzní produkty pro svědky Jehovovy

V současné době je pro svědky Jehovovy nepřijatelné souhlasit s transfúzí plné krve, erytrocytů, leukocytů a trombocytů. Otázkou osobního svědomí pak zůstává přijetí albuminu, imunoglobulinů, koagulačních faktorů, hemoglobinu, interferonu (drobná frakce z leukocytů) a očkovacích sér.⁴⁾

1.10.6. Lékařské postupy přijatelné a nepřijatelné pro svědky Jehovovy

V interním bulletinu Naše služba Království (11/2006) jsou popsány následující lékařské postupy, při nichž se pracuje s vlastní krví pacienta. Jejich přijetí závisí na rozhodnutí jednotlivce.

- 1) Sběr krve z rány - snižuje krevní ztráty, při chirurgickém zákroku je krev odsávána z rány nebo tělní dutiny, čištěna, filtrována a vrácena zpět do těla¹⁶⁾
- 2) Hemodiluce - zředění krve zvýšením objemu tekutiny v cévách
- 3) Mimos tělní krevní oběh - krev je odváděna z pacientova těla do zařízení, kde je okysličována a poté vrácena zpět
- 4) Dialýza - krev cirkuluje zařízením, kde je filtrována a čištěna (zastupuje funkci orgánu)
- 5) Plazmaferéza - dárci se odebírá samotná plazma a krvinky jsou vráceny zpět do těla⁵⁵⁾
- 6) Epidurální krevní záplata - zastavuje únik mozkomíšního moku, používá se k uzavření místa vpichu, kudy mozkomíšní mok uniká
- 7) Značení - slouží k určení diagnózy a léčbě nemocí, pacientovi je odebráno malé množství krve, které je posléze vráceno do těla, po přidání léku nebo diagnostické látky

8) Autologní koncentrát z krevních destiček - z pacientovy krve je připraven roztok bohatý na trombocyty a leukocyty, uzavírá rány, snižuje krvácení¹⁶⁾

Mezi zakázané postupy patří autotransfúze (krevní převod, pacientovi se v předoperačním období odebere krev, která se konzervuje a později mu může být vrácena zpět do těla).⁵⁵⁾ Společnost se zde odvolává na to, co se říká ve 3. a 4. Mojžíšově, krev by tedy podle nich neměla být uchovávána, ale vylita na zem - vrácena tak Bohu. Z tohoto důvodu odmítají svědkové Jehovovi i dárcovství krve.¹⁶⁾

1.10.7. Náhradní roztoky

Společnost Strážná věž se často odvolává na možnost použití alternativní bezkrevní léčby, kde zmiňuje používání náhradních roztoků. Z časových důvodů je u život ohrožujícího stavu možno využít těchto roztoků. Nemohou však léčit hlavní příčinu, tj. ztrátu krve jakožto zdroje kyslíku pro životně důležité orgány. Využívají se proto pouze k expanzi a udržení krevního objemu při zahájení léčby šoku z velkých krevních ztrát, slouží tedy pouze k substituci krevního objemu.⁴⁾

Dělí se na krystaloidní roztoky (normální fyziologický roztok, vyvážené solné roztoky, roztoky dextransů a elektrolytů) a koloidní roztoky (odvozené z plazmy, syntetické- želatiny, dextransy, hydroxyetylskrob).¹⁸⁾

1.11. Krev v Bibli

1.11.1. Význam krve v biblickém učení

V celém Kanonickém Písmu se slovo krev v různých gramatických formách vyskytuje celkem ve 375 verších na 447 místech. Krvi je přisuzován, stejně tak jako v ostatních starověkých národech, mimořádně posvátný charakter. V biblickém smyslu znamená krev život a všechno s ní spojené je úzce spjato se Stvořitelem života.⁴⁾

Pradávná lidská zkušenost je, že člověk nebo zvíře umírá, vyteče-li mu krev. Proto se považovala za podivuhodnou, mocnou, oživující tekutinu a nositelku života a sídlo duše. Některé národy či kmeny věřily, že mohou získat životní sílu tvora, jehož krev byla vypita. Odtud pramení přísný zákaz požívání krve a masa obsahujícího krev ve Starém zákoně, čímž se mělo předejít jakémukoliv úsilí přivlastnit si tuto cizí magickou

sílu. Starý zákon pohlíží na krev jako na posvátnou tekutinu, na níž má Hospodin výlučné právo a vyhradil jí pro bohoslužbu k očišťování viny. Krev je zde představována nejenom jako životní síla, ale je i prostředkem smířování (prastarý obřad), dalším termínem je tzv. vina krve, což je právní termín pro zločin, při němž byla krev prolita.¹²⁾

V Novém zákoně, který v široké míře navazuje na náplň a souvislosti představy krve ve Starém zákoně, se o krvi jen málokdy mluví prostým věcným způsobem, bez zvláštního teologického poslání nebo přízvuku. I zde je považována za nositelku života, nikoli jako pouhý přírodní produkt. Nejpodstatnější zvěstí je zde spasitelný význam Kristovy krve, jejímž prostřednictvím jsou věřící očištěni a vykoupeni. Nový zákon tak ruší systém krevní msty a upouští od krvavých obětí.³⁷⁾

1.11.2. Biblické zdůvodnění učení o zákazu krve Strážnou věží

Společnost Strážná věž tvrdí, že zákaz o přijímání krevních transfúzí vychází z biblického učení. Při pozornějším zkoumání vyjde najevo, že podstatná část této nauky vychází z výkladu Starého zákona. Z Nového zákona je zmiňováno pouze jedno místo ve Skutcích apoštolů.⁴⁾ Ve starozákonních textech se mluví o „vystříhávání se“ a „zdržování se krve“. Strážná věž učí, že zákon o zákazu týkající se požívání krve platí věčně a univerzálně pro celé lidstvo, SJ se tak snaží dokázat, že se křesťané musejí podřizovat příkazu zdržování se krve i v dnešní době. Za dnů apoštola Pavla došlo k dilematu, zda-li se křesťanů z pohanských národů týká dodržování mojžíšského Zákona, jelikož Bible na jednu stranu říká, že „Zákon je sám o sobě svatý a přikázání jsou... spravedlivá a dobrá“ a na druhou stranu, že již nejsou „pod Zákonem“, neboť Kristus je „konec Zákona“. Poté na Jeruzalémském sněmu došlo k usnesení: „*Zdržujte se všeho, co bylo obětováno modlám, také krve, pak masa zvířat, která nebyla zbavena krve, a konečně smilstva. Jestliže se toho všeho vyvarujete, budete jednat správně. Buďte zdraví.*“ (Skutky 15,29) Je ovšem vyloučené, aby toto usnesení mělo nadčasovou platnost, neboť bylo dobově podmíněno soužitím křesťany ze židovství. Již několik let po Jeruzalémském sněmu apoštol Pavel napsal: „*Všechno je dovoleno... jezte všechno, co se prodává v masných krámech a pro své svědomí se nepotřebujete na nic ptát*“

(1 Kor 10,26). Starozákonní předpisy ohledně krve se v žádném případě nemohou vztahovat na užívání krevních transfúzí.⁴⁵⁾

Organizace SJ vytrhla jediný pokyn „zdržujte se krve“, jenž v celém kontextu znamenal prostě „zdržujte se konzumace krve“ a dala mu rozšířený, katastrofální význam tím, že do tohoto zákazu zahrnula i krevní transfúze. SJ, kteří pohlíží na krev jako na nositelku a symbol života, uniká, že onen představovaný symbol nemůže mít větší hodnotu než skutečnost, kterou představuje. Samotná krev není pro Boha cennější než život a proto mít ke krvi přehnanou úctu a pohlížet na ní jako na nedotknutelnou a přitom přihlížet, jak je život, jenž je jí nadřazený a svatější, mařen, je tragický omyl.⁴⁾

1.12. Zákonná registrace NSSJ v ČR

V roce 1993 vyvstala možnost zákonné registrace Náboženské společnosti svědků Jehovových jako oficiální náboženské organizace v ČR (podle zákona o registraci církví č.161/1992).⁴⁾

Státní registrace přináší náboženským skupinám nesporné výhody. Usnadňuje přístup do všech státních zařízení jako jsou školy, rozhlas, věznice, nemocnice atd. Registrované náboženské společnosti také mají právo na finanční podporu od státu.³⁶⁾

Při registraci byla registrujícím orgánem (Ministerstvem kultury) Společnosti položena mimo jiné otázka: Učí NSSJ, že rodič - člen NSSJ - má bránit poskytnutí transfúze krve svému nezletilému dítěti v případě, kdy neposkytnutí transfúze může podle vyjádření ošetřujícího lékaře způsobit dítěti poškození zdraví nebo smrt? Nepravdivá odpověď zněla: „Ne, NSSJ to nevyučuje.“²⁸⁾

V časopise Naše služba Království 9/92 se píše: „Lékař možná tvrdí, že krev upraví zdravotní stav vašeho nemocného dítěte. Vy však musíte být pevně rozhodnutí odmítnout krev za sebe a za své děti dříve, než se dostanete do nějaké naléhavé situace, protože si ceníte svého vztahu k Jehovovi více než jakéhokoli domnělého prodloužení života za cenu porušení božského zákona. V sázce je Boží přízeň nyní a věčný život v budoucnosti.“¹⁴⁾

Z tohoto důvodu došlo u mnoha věřících k masové deziluzi, mnozí svědkové propadli skepsi, rozčarování rostlo, stejně jako počet odchodů.⁴²⁾

Náboženská společnost Svědkové Jehovovi byla oficiálně zaregistrována 1.9.1993.²⁸⁾

1.13. Spojenectví svědků Jehovových za reformu v otázce krve

Spojenectví svědků Jehovových za reformu v otázce krve (The associated Jehovah's Witnesses for Reform on Blood) je sdružení, které je podporováno svědky z mnoha zemí. Jeho členi jsou SJ, jejich přátelé nebo příbuzní, kteří se snaží dosáhnout změny v „tragické nauce“ založené na omylu, která si vyžádala tisíce životů dospělých SJ a často životů i jejich dětí. Jejich cílem je vzdělávat, nejenom SJ, o iracionálních stránkách učení Společnosti v otázce transfúze krve a jejich produktů. Propagují reformu této nauky a tím i svobodné rozhodnutí každého svědka ohledně své léčby.⁴⁹⁾ Jejich činnost z bezpečnostních důvodů probíhá prostřednictvím neformálního členství (nepoužívají svá skutečná jména). Dochází k zakládání internetových stránek, které jsou rozšiřovány v mezinárodním měřítku. Tyto stránky existují i v české podobě na internetové adrese www.krev.info.⁴⁾

1.14. Zdravotnické právo a lékařská etika

1.14.1. Informovaný souhlas

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicíně neboli též bioetická konvence) je základním pramenem české právní úpravy souhlasu pacienta s poskytováním zdravotní péče. Jde o mezinárodní smlouvu, jež má aplikační přednost před zákony.⁵³⁾ Byla přijata Výborem ministrů Rady Evropy v dubnu 1997 a Česká republika ji podepsala, ratifikovala a včlenila do Sbírky mezinárodních smluv v červnu následujícího roku.³²⁾

Úmluva v článcích 5 až 9 obsahuje pravidla o udělení souhlasu pacienta s poskytováním zdravotní péče. Mimo jiné se zde uvádí, že jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze tehdy, poskytla-li k němu dotčená osoba svobodný a informovaný souhlas. Tato osoba musí být předem řádně informována o účelu, povaze, rizicích a důsledcích zákroku (čl.5). Pokud v situacích nouze nelze

příslušný souhlas získat, jakýkoliv nutný lékařský zákrok lze provést okamžitě, pokud je nezbytný pro prospěch zdraví dotčené osoby (čl.8).⁵⁴⁾ Jestliže nezletilá osoba není podle zákona způsobilá k udělení souhlasu se zákrokem, musí dojít k provedení souhlasu jejího zákonného zástupce, úřední osoby, či jiné osoby nebo orgánu, které jsou k tomu zmocněny zákonem (čl. 6). V článku 9 se uvádí, že pokud je pacient v době zákroku ve stavu, kdy nemůže vyjádřit svá přání, bude brát zřetel na jeho přání vyslovená dříve.³²⁾

Souhlas s poskytnutím zdravotní péče a poučení pacienta je dále upraven v zákoně č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. V paragrafu 23 je ustanovena povinnost lékaře poučit pacienta o povaze onemocnění a potřebných výkonech. V odstavci 2 se uvádí, že vyšetřovací a léčebné úkony lze provádět se souhlasem nemocného, nebo lze-li tento souhlas předpokládat. V odstavci 4 jsou popsány výjimky, kdy lze zdravotní léčbu poskytnout i bez souhlasu pacienta. A to je tehdy, pokud se jedná o nemoci stanovené zvláštním předpisem, u nichž lze nařídit povinné léčení, nebo pokud osoba jevící známky intoxikace nebo duševní poruchy a ohrožuje sebe nebo své okolí, nebo nelze-li souhlas vzhledem ke zdravotnímu stavu pacienta vyžádat a jde o neodkladné výkony nutné k záchraně života či zdraví a nebo jde-li o nosiče.²⁵⁾ Zvláštní kategorií výjimky z principu souhlasu pacienta, resp. zákonného zástupce představuje odstavec 3 již zmiňovaného paragrafu, který se týká péče o nezletilé a nezpůsobilé osoby. Uvádí se zde, že je-li neodkladné provedení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu nezbytné k záchraně života nebo zdraví dítěte či osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům a odpírají-li rodiče nebo opatrovník souhlas, je ošetřující lékař oprávněn rozhodnout o provedení výkonu. Toto ustanovení se týká dětí, jež nemohou posoudit nezbytnost takového výkonu vzhledem ke své rozumové vyspělosti.⁵⁴⁾

Etický kodex práv pacienta stanovuje právo pacienta získat od svého lékaře údaje potřebné k tomu, aby mohl před zahájením zákroku zasvěceně rozhodnout, zda s ním souhlasí. Vyjma případů akutního ohrožení má pacient právo být seznámen s případnými riziky či léčebnými alternativami, pokud existují.¹⁰⁾

Deklarace o prosazování práv pacientů v Evropě stanovuje, že informovaný souhlas pacientů je předpokladem pro jakýkoliv lékařský zákrok. Pokud pacient není

schopen vyjádřit svou vůli a lékařský zákrok je naléhavě potřebný, lze předpokládat pacientův souhlas, pokud se v minulosti nevyjádřil jinak.²³⁾

1.14.2. Právo pacienta odmítnout zdravotní péči

„Pacient má v rozsahu, který povoluje zákon, právo odmítnout léčbu a má být současně informován o zdravotních důsledcích takového rozhodnutí.“¹¹⁾

Toto znění je čtvrtým bodem v Etickém kodexu Práv pacientů, jehož česká verze byla vyhlášena v roce 1992. Tato práva jsou formulována tak, že doplňují etický kodex lékařů a nejsou v rozporu s platnou legislativou. Jsou závazná morálně, nikoliv právně.¹⁰⁾

Právo odmítnout zdravotní péči je možné pouze v rozsahu, který povoluje zákon. Pro ty případy, kde by bylo např. ohroženo zdraví osob nebo při uložení povinného léčení, mají lékaři pravomoc realizovat určitá zákonem stanovená opatření.²⁶⁾

V Listině základních práv a svobod se uvádí, že každý má právo na ochranu zdraví. V zákoně č. 20/1966 Sb. je stanoveno, že pokud pacient odmítá léčbu, vyžádá si lékař o tom písemné prohlášení - tzv. negativní revers. Odmítnout zdravotní péči a podepsat negativní revers může pouze osoba, která je způsobilá k právním úkonům a tudíž je schopna posoudit rozsah svého rozhodnutí. Negativnímu reversu musí předcházet opakované, prokazatelné poučení o pacientově zdravotním stavu se zdůrazněním následků, které odmítnutí péče by mohlo přinést nebo přinese.¹¹⁾

Haškovcová poznamenává, že složitá situace nastává v případě, když pacient odmítá navrhovaný a jedině správný léčebný postup. Pak je ošetřující nucen uchýlit se k přesvědčovacím strategiím.¹¹⁾

Pokud se pacient nachází ve stavu kdy není schopen vyjádřit souhlas nebo nesouhlas, lékař podle zákona souhlas předpokládá a výkon provede. Odborníci se shodují, že pacient i v těžkém stavu má právo na své sebeurčení a tedy i odmítnutí zdravotní péče, ale stejně tak zastávají názor, že pokud pacient jedná pod vlivem své obtížné situace, jeho „soudnost“ ohledně rozhodování je sporná.¹¹⁾

Skutečné morální dilema tkví mezi principem dobra pro pacienta a podstatou autonomie jednotlivce spočívající ve vyžadování z lékařova pohledu nežádoucího

průběhu léčby. Lékař je postaven před dvě možnosti, ctít pacientovo odmítnutí vedoucí k vážným poškozením či smrti, nebo odmítnutí ignorovat v naději, že pacient následně uzná prospěch z léčby.¹⁷⁾

1.14.3. Odmítání krevní transfúze svědky Jehovovými z pohledu zdravotnického práva a lékařské etiky

I z právního hlediska se jedná o etický problém, jehož podstatou je konflikt práva na život, který je zaručen společností každému jednotlivci, a práva na náboženskou svobodu, případně i práva na osobní svobodu, v němž se promítá právo pacienta odmítnout léčbu.²⁹⁾

Kuhse a Singer upozorňují na dilema v situaci, kdy pacient svědek Jehovův, který u sebe má právní dokument „Žádnou krev- Závazný pokyn pro lékaře“, kde vyslovuje své přání nedostat krevní transfúzi, v situaci ohrožení svého života svůj názor změní a o tento lékařský postup požádá. Ruší nynější pacientova prosba jeho původní rozhodnutí nebo naopak přání vyslovené ve stavu „nezpůsobilosti“ nemůže mít větší váhu než zdokumentované původní rozhodnutí dotyčného?²¹⁾

K této situaci Haškovcová poznamenává, že svědek Jehovův může nakonec krevní transfúzi přijmout, rozhodne-li se v aktuální situaci pro změnu názoru v této otázce. Na tuto skutečnost sázejí lékaři při svých přesvědčovacích strategiích, kteří při důsledném individualizovaném přístupu nezdědkují získají SJ ke spolupráci a následnému souhlasu s transfúzí krve.¹¹⁾

Jednou z významných situací je případ, kdy je rodiči, kteří jsou SJ, odmítána krevní transfúze pro své dítě. V tomto případě dochází ke konfliktu práv rodičů jako zákonných zástupců s právem dítěte na ochranu života a zdraví.²⁹⁾ Podle nálezů ústavního soudu z roku 2004 (III. ÚS 459/03), který je významným příspěvkem k řešení tohoto etického problému, však „*Ochrana zdraví a života dítěte, je zcela relevantním a více než dostatečným důvodem pro zásah do rodičovských práv a omezení náboženské svobody, kdy jde o hodnotu, jejíž ochrana je v systému základních práv a svobod jednoznačně prioritní.*“³¹⁾

Fry a Veatch zmiňují i případy, kdy v minulosti došlo k rozhodnutím soudů dávající přednost záchraně života rodiče i přes omezení práva na autonomii člověka, které povýšily zájem dítěte nad vůli rodiče.⁹⁾

Haškovcová uvádí, že odmítání léčebných postupů je součástí širšího problému, a to, má-li pacient právo z jakéhokoliv důvodu odmítnout léčebný postup, na kterém závisí jeho další bytí a nebytí. Je tedy nezbytné snažit se odpovědět na následující otázky a nevytrhovat přitom specifickou problematiku SJ z obecného kontextu:

Je opravdu tzv. vitální indikace vždy vitální?

Má pacient skutečně právo odmítnout život zachraňující léčebný zákrok?

Jakou formu má mít odmítnutí?

Jakou formu má mít péče respektující odmítnutí určité důležité části léčby?

Jak má postupovat lékař, jež je na jedné straně ze zákona povinen ochraňovat zdraví a zachraňovat život, na druhé straně pak má respektovat svobodné rozhodnutí nemocného, když hrozí, že se prohřeší proti svému svědomí a zákonu nebo proti právu na autonomii pacienta?

Je vůbec přípustné a mravné, aby v hierarchii lidských hodnot byla hodnota života nadřazena hodnotě jiná?¹¹⁾

2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1. Cíl práce

Cílem práce je zmapování situace v otázce krevní transfúze u příslušníků Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, porovnání názorů na danou problematiku u současných a bývalých svědků Jehovových a zároveň zmapování názorů na tuto problematiku u lékařů vybraných oddělení.

2.2. Hypotézy práce

Hypotézy byly postaveny na základě studia literatury a spolupráce s již zmiňovaným Michalem Malým a PhDr. Lukášem Humplem.

a) Hypotézy k dotazníku pro svědky Jehovovy

Hypotéza č. 1: Svědkové Jehovovi, kteří Společnost opustili, mají vždy výhrady k učení svědků Jehovových v otázce krevní transfúze.

Hypotéza č. 2: Současní svědkové Jehovovi jsou více přesvědčeni o tom, že alternativní postupy (např. náhradní bezkrevní roztoky) mohou plnohodnotně zastoupit krevní transfúze, než členové, kteří Společnost opustili.

Hypotéza č. 3: Svědkové Jehovovi, kteří projeví jednoznačné přesvědčení o správnosti odmítání krevních transfúzí, u sebe vždy nosí dokument pro lékařskou péči „Žádnou krev- Závazný pokyn pro lékaře“

b) Hypotézy k dotazníku pro lékaře

Hypotéza č. 4: V ohrožení života lékaři vždy preferují princip záchrany života a zdraví před respektováním autonomního rozhodnutí pacienta.

Hypotéza č. 5: V situaci, kdy není život bezprostředně ohrožen, projevují lékaři větší ochotu k respektování autonomního rozhodnutí pacienta.

Hypotéza č. 6: Lékaři, kteří se považují za věřící, cítí větší respekt k autonomnímu rozhodnutí pacienta vycházejícího z náboženského přesvědčení.

3. METODIKA

3.1. Charakteristika sledovaného souboru

První výzkumný vzorek bakalářské práce tvořili svědkové Jehovovi - současní a bývalí. Distribuce dotazníků probíhala v období od 25.3.2007 do 3.5.2007. Dotazník pro bývalé SJ byl zveřejněn v elektronické podobě na diskusním fóru neoficiálních internetových stránek o svědcích Jehovových v ČR a SR (<http://straznavez.goodforum>). Touto cestou bylo získáno 15 dotazníků. Dále byl poslán 9-ti bývalým SJ dotazník poštou (kontakt od PhDr. Humpla), navrátilo se jich 5. Dohromady tedy bylo získáno 20 dotazníků od bývalých členů Společnosti. Návratnost nelze určit kvůli elektronickému dotazníku, který byl zveřejněn na internetovém fóru. Dotazníky pro současné SJ byly rozeslány po 20-ti výtiscích do 10-ti Sborů badatelů Bible (ústředí svědků Jehovových) na území ČR (Havlíčkův Brod, Jablunkov, Most, Praha, Skuteč, Strakonice, Telč, Trutnov, Znojmo, Žďár nad Sázavou) - kontakty získány na serveru ministerstva kultury (http://www.cns.mkcr.cz/cns/CNS/Seznam_CPO.aspx?id_subj=-1). Místa byla vybrána tak, aby byly osloveny sbory z větších i menších měst v různých krajích republiky. Dohromady tedy bylo odesláno 200 dotazníků, zpět se nevrátil ani jeden vyplněný dotazník. Dále byly dotazníky osobně doneseny do sborů v Českém Krumlově a Českých Budějovicích (po 20-ti kusech), ze 40-ti dotazníků se jich navrátilo 19, z nichž 3 musely být pro neúplnost vyřazeny. Návratnost dotazníků poslaných poštou tedy činila 0 % a návratnost dotazníků donesených osobně 40 %. Navíc bylo získáno 10 dotazníků z již zmiňovaného internetového fóra. Dohromady tedy bylo získáno 26 vyplněných dotazníků od současných SJ.

Druhý výzkumný vzorek tvořili lékaři pracující na následujících oddělení - ARO, chirurgie, interna, onkologie a traumatologie v Nemocnici České Budějovice a. s. Celkem bylo rozdáno 60 dotazníků v časovém období od 25.3.2007 do 30.4.2007, vrátilo se jich 36. Návratnost činila 60 %.

3.2. Použité metody

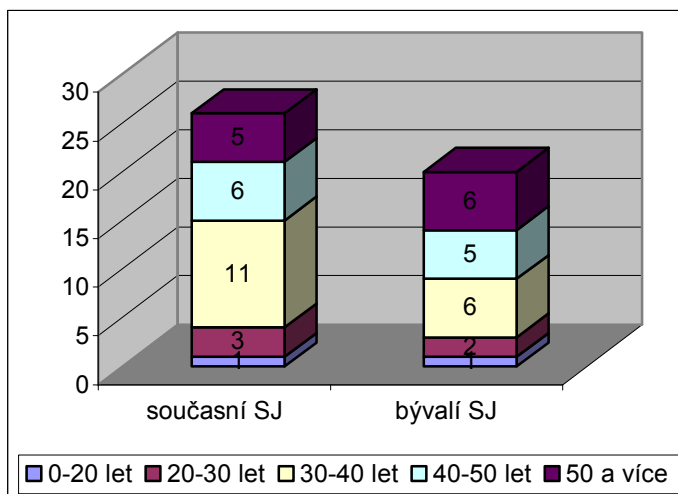
Bakalářská práce byla zpracována metodou kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Ke zpracování výzkumu byly použity dva anonymní dotazníky. Dotazník pro lékaře obsahoval 14 a dotazník pro SJ 21 otázek. Dotazníky byly sestaveny jednak z otázek otevřených, sloužících k získání základních informací (věk, povolání, rok vstupu do NSSJ), jednak z otázek uzavřených, které řešily základní problematiku výzkumné práce, a otázek polootevřených, které nabízely výběr z konkrétních odpovědí a zároveň možnost pro doplnění informací.

4. VÝSLEDKY

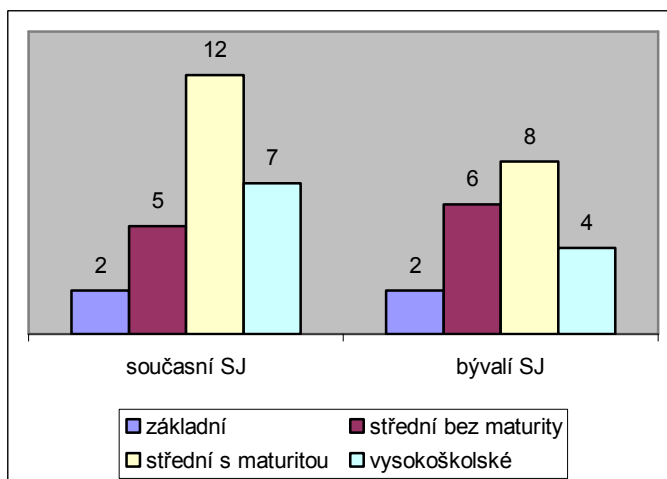
4.1. Výsledky zpracované z dotazníků pro svědky Jehovovy

Graf č 1: Soubor respondentů podle pohlaví

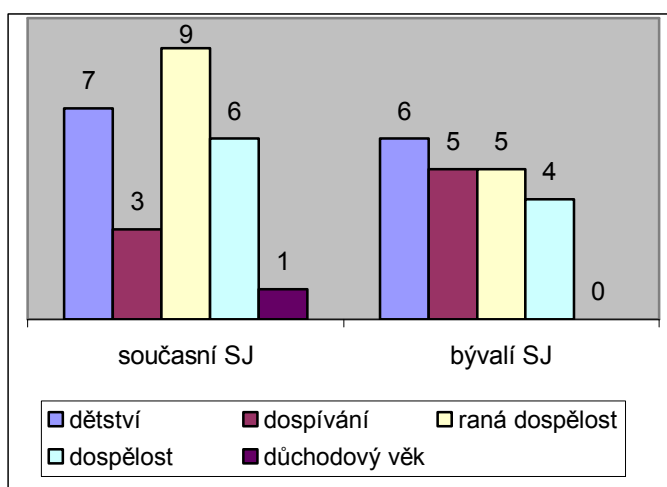
Ze současných 26-ti současných svědků byl 1 (3,8 %) mladší než 20 let, 3 (11,5 %) bylo v rozmezí mezi 20-30 lety, 11-ti (42,3 %) mezi 30-40 lety, 6-ti (23 %) mezi 40-50 lety a 5-ti (19,2 %) bylo více než 50 let. Z bývalých 20-ti SJ byl 1 (5 %) mladší 20-ti let, 2 (10 %) bylo mezi 20-30 lety, 6-ti (30 %) v rozmezí mezi 30-40 lety, 5-ti (25 %) mezi 40-50 lety a 6-ti (30 %) bývalým členům bylo více než 50 let.

Graf č. 2: Nejvyšší dosažené vzdělání

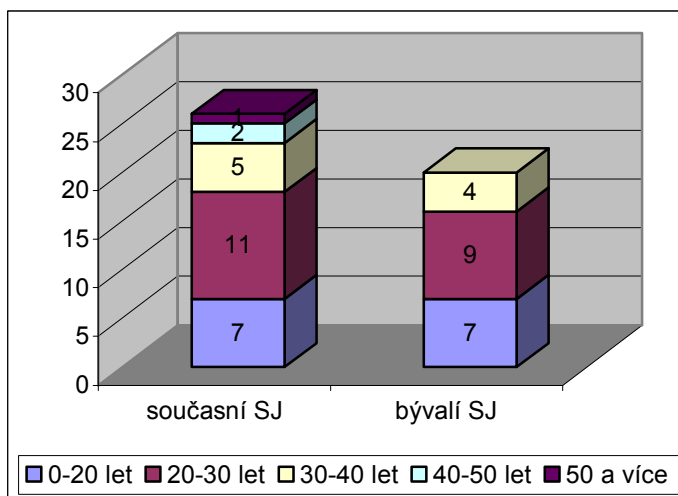
Ze současných SJ, kteří vyplnili dotazník, mají 2 (7,7 %) základní vzdělání, 5 (19,2 %) střední bez maturity (vyučení), 12 (46,2 %) jich vystudovalo střední školu s maturitou a 7 (26,9 %) jich má vysokoškolský diplom. Z bývalých SJ mají 2 (10 %) základní vzdělání, 6 (30 %) střední bez maturity, 8 (40 %) střední s maturitou a 4 (20 %) vysokoškolské vzdělání.

Graf č. 3: První setkání se svědky Jehovými

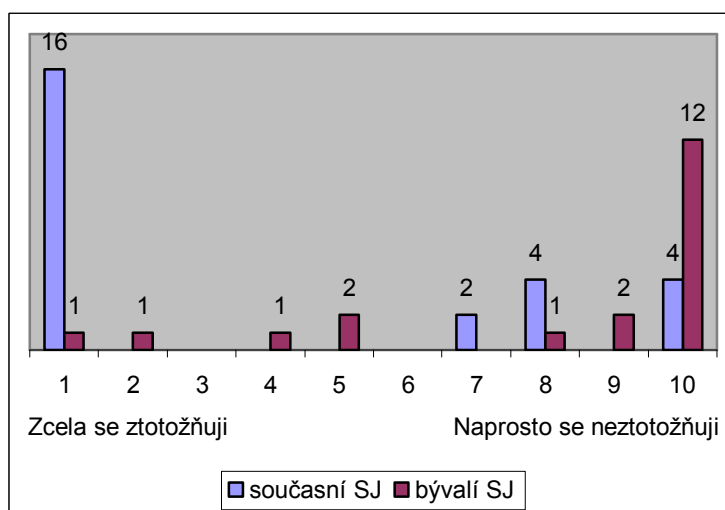
Z výzkumného souboru 26-ti současných SJ se jich 7 (27 %) se svědky Jehovými setkala již v dětství, 3 (11,5 %) v období dospívání, 9 (34,6 %) v rané dospělosti, 6 (23,1%) v dospělosti a 1 (3,8 %) v důchodovém věku. Z výzkumného souboru 20-ti bývalých SJ proběhl u 6-ti (30 %) první kontakt se svědky Jehovými již v dětství, u 5-ti (25 %) v době dospívání, 5-ti (25 %) v rané dospělosti a u 4 (20 %) v dospělosti.

Graf č. 4: Vstup do Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi

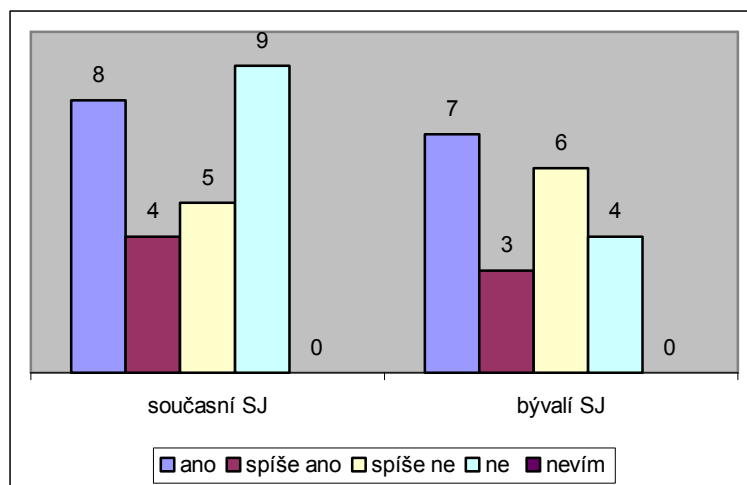
Ze současných SJ jich 7 (26,9 %) vstoupilo do Společnosti do svých 20-ti let, 11 (42,3 %) mezi 20-30 lety, 5 (19,2 %) mezi 30-40 lety, 2 (7,7 %) mezi 40-50 lety a 1 (3,8 %) v době, kdy mu bylo více než 50 let. Z bývalých SJ vstoupilo 7 (35 %) do NSSJ do svých 20-ti let, 9 (45 %) v období mezi 20-30 lety a 4 (20 %) mezi 30-40 lety.

Graf č. 5: Ztotožnění s učením Strážné věže v otázce krevních transfúzí

Graf č. 7 znázorňuje ztotožnění dotazovaných s učením Strážné věže v otázce krevních transfúzí. Míru ztotožnění měli respondenti vyjádřit na škále 1 – 10, přičemž bod 1 znamenal naprosté ztotožnění a bod 10 naprosté odmítnutí. Nejvíce současných SJ (16, tj. 61,5 %) zvolilo bod 1. Bod 10 zvolilo 12 (60 %) bývalých členů.

Graf č. 6: Vnímání změn v učení Strážné věže týkající se krevních transfúzí v minulosti

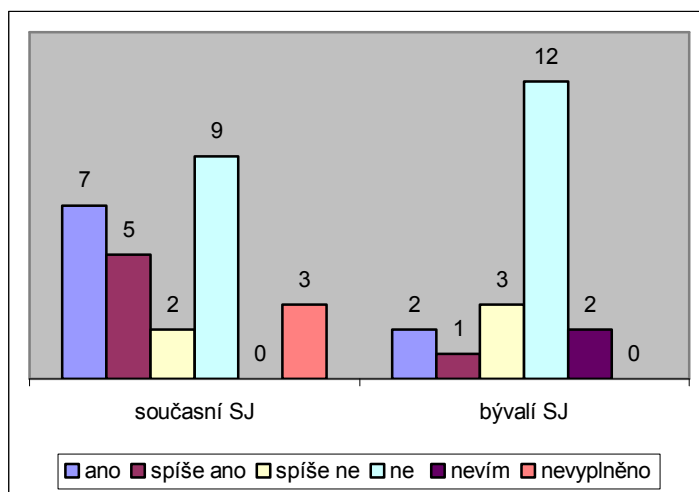
Na otázku, zdali dotazovaní vnímali v minulosti změny v učení Strážné věže v oblasti krevních transfúzí, odpovědělo ze současných SJ 8 (30,8 %) kladně, 4 (15,4 %) uvedli odpověď spíše ano, odpověď ne označilo 9 (34,6 %) z nich a spíše ne 5 (19,2 %) současných SJ. Z bývalých SJ uvedlo ano 7 (35 %), spíše ano 3 (15 %), možnost spíše ne 6 (30 %) a ne 4 (20 %). Odpověď nevím nebyla označena nikým z obou výzkumných souborů.

Tabulka č. 7: Informovanost, které krevní produkty a lékařské postupy nemohou svědkové Jehovovi přijímat a které závisí na jejich osobním rozhodnutí

Produkt/Postup	Nepřijatelný		Otázka svědomí		Nevím	
	Současní	Bývalí	Současní	Bývalí	Současní	Bývalí
1) Plná krev	19	23	0	0	0	0
2) Čerstvě zmrazená plazma	17	11	2	2	4	5
3) Albumin	1	3	17	7	5	7
4) Erytrocyty	13	7	3	3	6	7
5) Trombocyty	11	5	6	3	5	9
6) Interferony	1	2	15	6	6	9
7) Koagulační faktory	1	2	14	6	7	9
8) Autotransfúze	17	10	7	5	0	3
9) Plazmaferéza	4	2	10	4	9	11
10) Hemodiluce	1	2	16	4	6	11

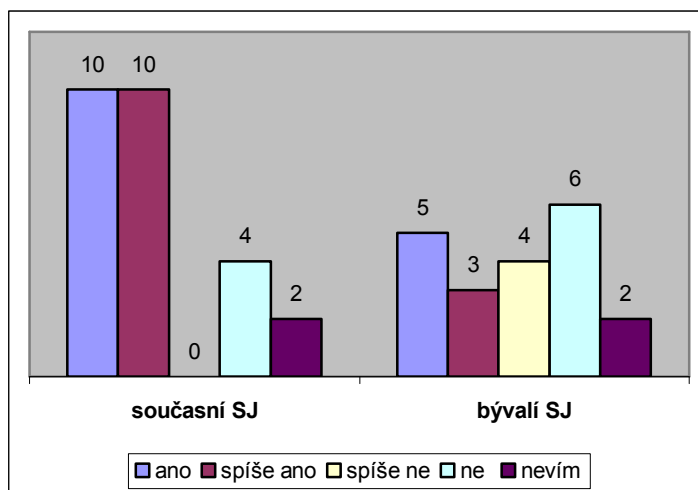
V tabulce jsou zobrazeny výsledky o informovanosti dotazovaných, které produkty a postupy jsou podle učení Strážné věže nepřijatelné a které mohou svědkové Jehovovi přijímat na základě vlastního svědomí. V každém poli je uveden počet dotazovaných, kteří pole zaškrtili jako svou odpověď. Modře podbarvená políčka vyjadřují správnou odpověď. Nejvíce - 19 současných SJ a 23 bývalých členů vědělo, že plná krev je pro svědky Jehovovy nepřijatelná.

Graf č. 8: Přesvědčení, zda-li jsou alternativní postupy schopné vždy nahradit léčbu krví

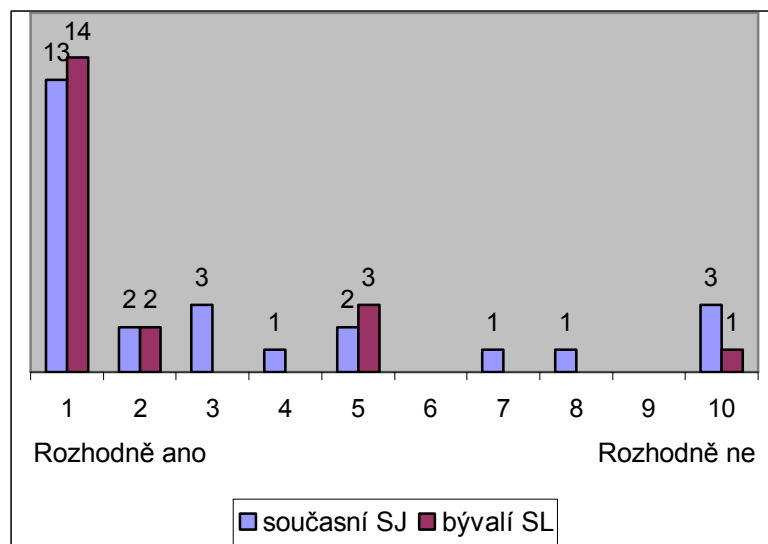
Ze současných SJ je 7 (27 %) přesvědčeno, že alternativní postupy (např. náhradní bezkrevní roztoky) jsou schopné vždy nahradit léčbu krví, 2 (7,7 %) uvedli odpověď spíše ano, 5 (19,2 %) spíše ne a 9 (34,6 %) ne. 3 (11,5 %) dotazovaní nezaškrtili žádnou možnost. Z bývalých SJ odpověděli ano 2 (10 %), spíše ano 1 (5 %) a spíše ne 2 (10 %) dotazovaní. 12 (60 %) jich uvedlo, že nevěří, že alternativní postupy mohou vždy plnohodnotně zastoupit použití krevní transfúze.

Graf č. 9: Dokázat vysvětlit proč jsou některé krevní produkty a léčebné postupy v rozporu s Biblií a jiné ne

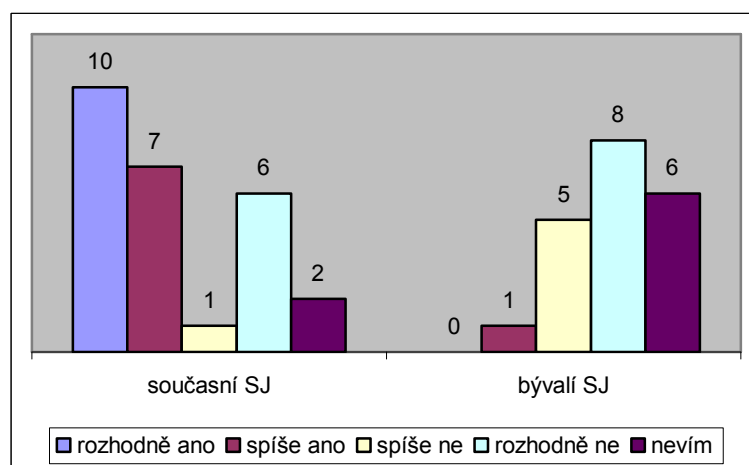
Graf č. 9 vyjadřuje odpovědi na otázku, zdali by dotazovaní dokázali vysvětlit, proč přijetí některých transfúzních produktů a léčebných postupů, při nichž se využívá pacientova krev, není v jednoznačném rozporu s biblickými zásadami, a jejichž přijetí závisí na individuálním rozhodnutí. Ze současných 26-ti svědků jich 10 (38,5 %) uvedlo ano a stejný počet spíše ano, 4 (15,4 %) odpověděli spíše ne a 2 (7,7 %) nevím. Z bývalých SJ označilo možnost ano 5 (25 %) dotazovaných, spíše ano 3 (15 %) a spíše ne 4 (20 %). 6 (30 %) bývalých členů by to vysvětlit nedokázalo a 2 (10 %) odpověděli nevím.

Graf č. 10: Souhlas s přijetím transfúzních produktů a léčebných postupů, jejichž přijetí závisí na osobním svědomí

Osa v grafu č. 10 znázorňuje, zdali by dotazovaní souhlasili s přijetím transfúzních produktů a léčebných postupů, které Strážná věž nezakazuje a které tedy záleží na osobním rozhodnutí. Nejvíce byla volena odpověď rozhodně ano (bod 1), současnými svědky 13krát (50 %) a bývalými členy 14krát (70 %).

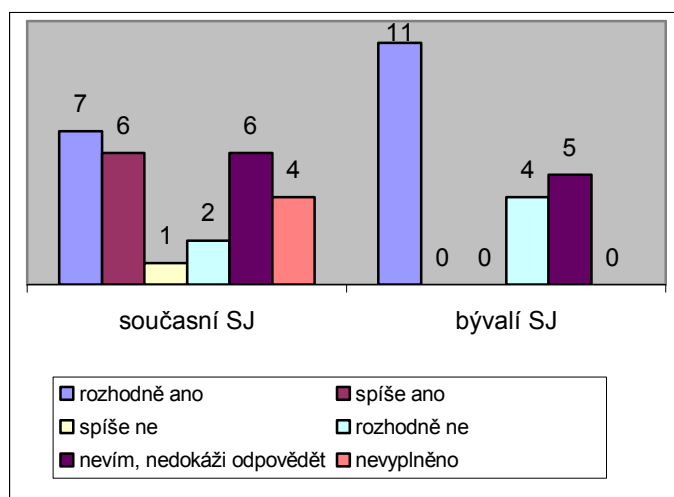
Graf č. 11: Odmítnutí krevní transfúze v případě ohrožení života

Ze 26-ti současných SJ je 10 (38,5 %) z nich přesvědčeno, že by rozhodně odmítlo život zachraňující krevní transfúzi, odpověď spíše ano uvedlo 7 (27 %) SJ, spíše ne 1 (3,8 %) a rozhodně ne 6 (23 %) svědků. 2 (7,7 %) odpověděli nevím. Z bývalých 20-ti

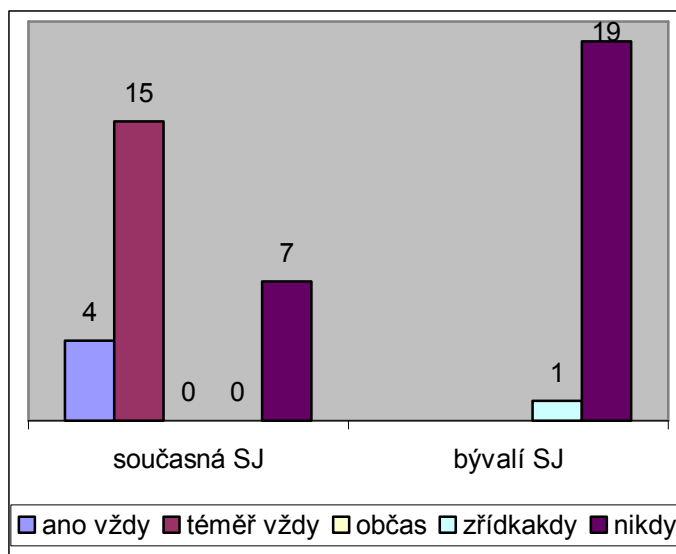
SJ zvolil 1 (5 %) odpověď spíše ano, spíše ne 5 (25 %) bývalých členů, rozhodně ne 8 (40 %) a 6 (30 %) jich uvedlo, že neví.

Graf č. 12: Zachování se v případě ohrožení dítěte stejným způsobem

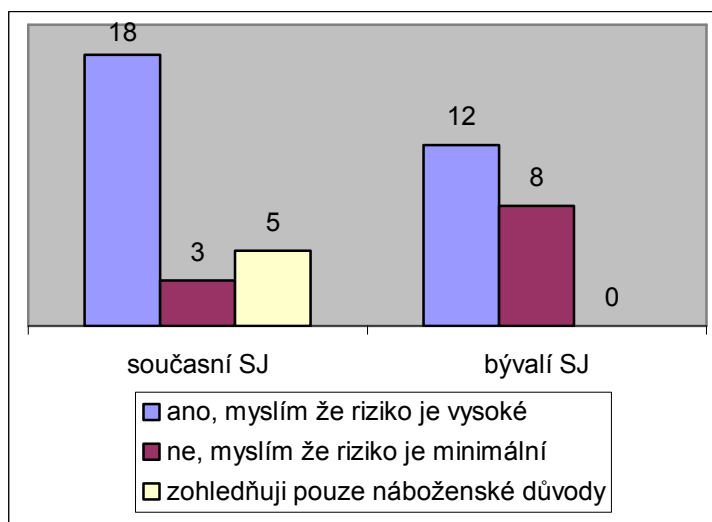
Na otázku, zdali jsou dotazovaní přesvědčeni, že by se zachovali stejně i v situaci, když by byl ohrožen život jejich dítěte, uvedlo z 26-ti současných SJ 7 (27 %) rozhodně ano, 6 (23 %) spíše ano, 1 (3,8 %) spíše ne a 2 (7,7 %) rozhodně ne. Nevím, nedokáži odpovědět odpovědělo 6 (23 %) SJ a 4 (15,4 %) odpověď neuvedli. Z bývalých SJ jich 11 (55 %) označilo možnost rozhodně ano, rozhodně ne 4 (20 %) a nevím nedokáži odpovědět 5 (25 %) dotazovaných.

Graf č. 13: Nošení dokumentu „Žádnou krev- Závazný pokyn pro lékaře“

Ze současných SJ dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“ nosí u sebe vždy 4 (15,4 %), téměř vždy 15 (57,7 %) a naopak nikdy ho nenesí 7 (27 %) SJ. Z bývalých SJ 1 (5 %) uvedl, že dokument nosí zřídka a 19 (95 %), že nikdy.

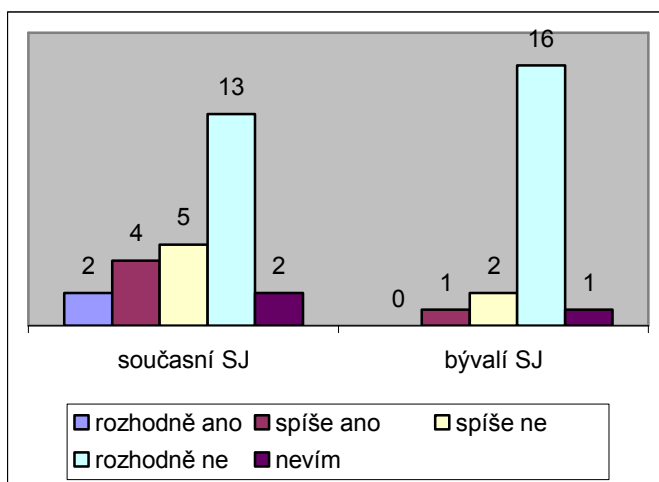
Graf č. 14: Spojování si krevní transfúze s nebezpečím infekčních nákaz a zdravotních komplikací

Graf č. 14 zobrazuje odpovědi na otázku, zdali si dotazovaní spojují krevní transfúze s nebezpečím infekčních nákaz nebo jiných zdravotních komplikací. Ze

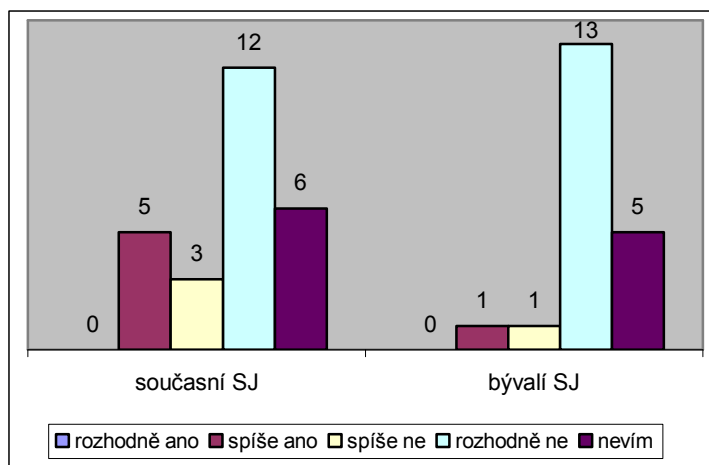
současných SJ si 18 (69,2 %) myslí, že riziko nález je vysoké, 3 (11,5 %) se domnívají, že riziko je minimální a 5 (19,2 %) jich uvedlo, že krevní transfúze považují za nepřijatelné pouze z náboženského hlediska. Z bývalých členů si 12 (60 %) myslí, že riziko nález je vysoké a naopak 8 (40 %) ho považuje za minimální.

Graf č. 15: Pociťování zradu vůči Bohu v případě podání krevní transfúze proti vlastní vůli

Zdali by dotazovaní pociťovali zradu vůči Bohu v případě, že by jim byla podána krevní transfúze proti jejich vůli, zobrazuje graf č. 15. Ze současných členů odpověděli 2 (7,7 %) rozhodně ano, 4 (15,4 %) spíše ano, 5 (19,2 %) spíše ne, 13 (50 %) rozhodně ne a 2 (7,7 %) nevím. Z bývalých SJ 1 (5 %) označil možnost spíše ano, 2 (10 %) spíše ne, 16 (80 %) rozhodně ne a 1 (5 %) uvedl nevím.

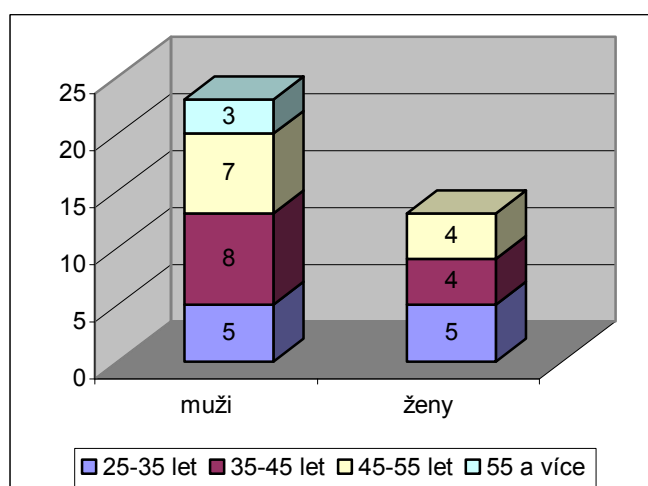
Graf č. 16: Názor na opuštění Společnosti v případě dobrovolného přijetí krevní transfúze

Na otázku, zdali dotazovaní zastávají názor, že by měl svědek Jehovův opustit Společnost v případě, že kvůli záchraně svého života přijme dobrovolně některou z nepřijatelných krevních složek, odpovědělo 5 (19,2 %) současných SJ spíše ano, 3 (11,5 %) spíše ne, 12 (46,2 %) rozhodně ne a 6 (23 %) SJ uvedlo možnost nevím. Z bývalých SJ 1 (5 %) označil odpověď spíše ano, 1 (5 %) spíše ne, odpověď rozhodně ne vybralo 13 (65 %) bývalých členů a 5 (25 %) uvedlo možnost nevím.

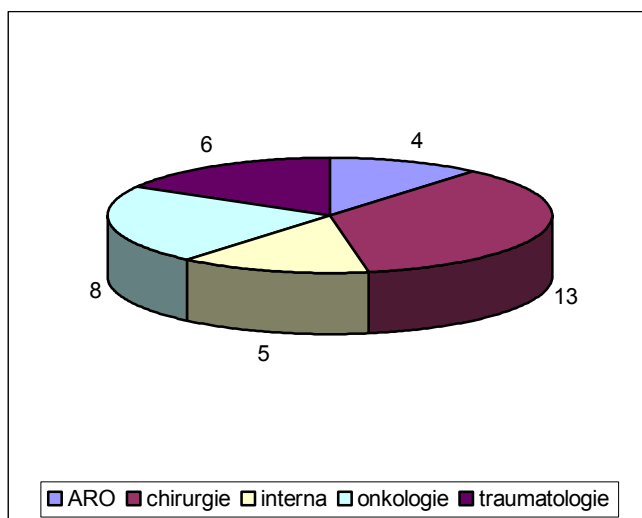
4.2. Výsledky zpracované z dotazníků pro lékaře

Graf č. 17: Soubor respondentů podle pohlaví a věku

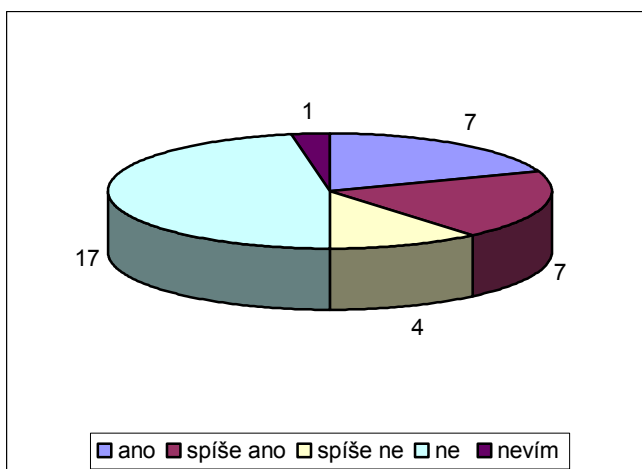
Z dotázaných lékařů bylo 23 mužů (63,8 %) a 13 žen (36,1 %). 5 (21,7 %) mužů patřilo do věkové kategorie 25-35 let, 8 (34,8 %) do kategorie mezi 35-45 lety, 7 (30,4 %) do kategorie mezi 45-55 lety a 3 (13 %) bylo více než 55 let. Z žen patřilo 5 (38,5 %) do věkové kategorie 25-35 let, 4 (30,8 %) do kategorie mezi 35-45 lety a stejný počet do kategorie mezi 45-55 lety.

Graf 18: Lékařský obor

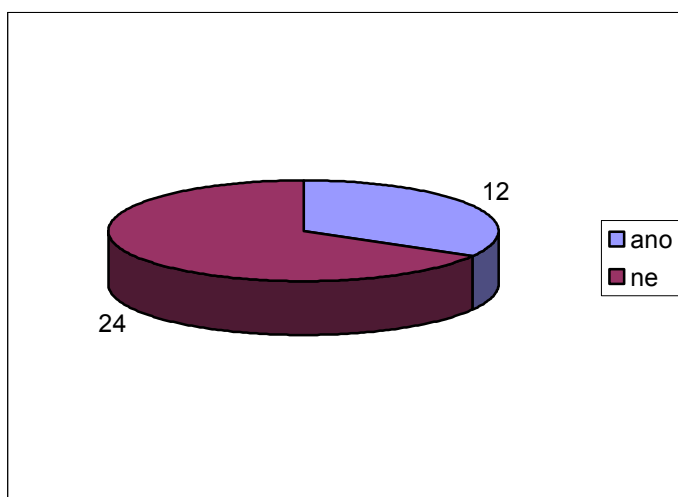
Z celkem 36 dotazovaných lékařů pracuje 13 (36,1 %) z nich na oddělení chirurgie, 8 (22,2 %) na onkologii, 6 (16,7 %) na traumatologii, 5 (13,9 %) na oddělení interny a 4 (11,1 %) na ARO.

Graf 19: Postoj k víře

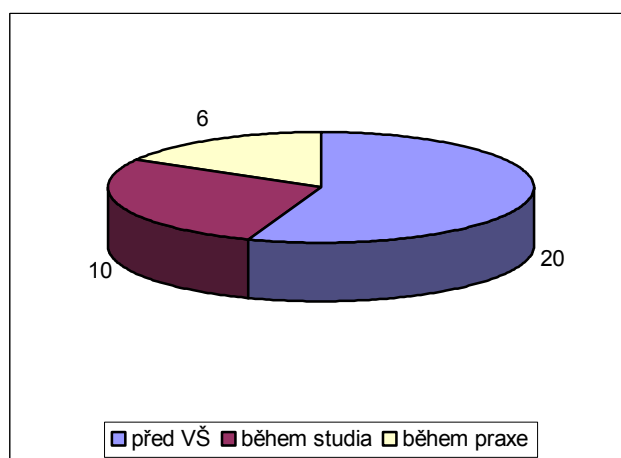
Na otázku, zdali se dotazující považují za věřící, odpovědělo 7 (19,4 %) lékařů ano, 7 (19,4 %) spíše ano, 4 (11,1 %) spíše ne, 17 (47,2 %) ne a 7 (19,4 %) uvedlo možnost nevím.

Graf 20: Příslušnost k náboženskému vyznání

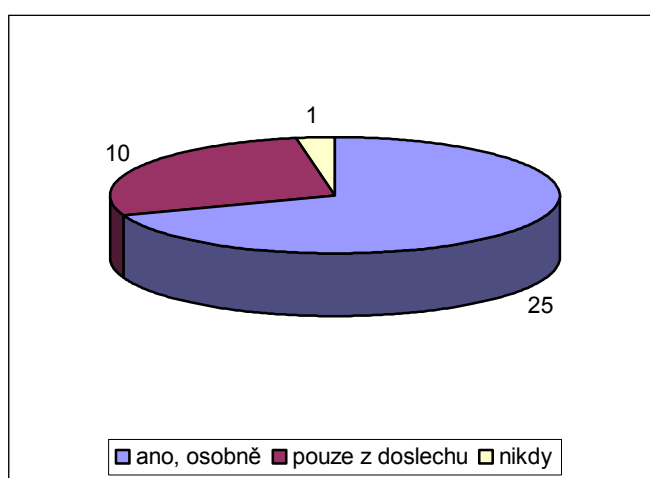
Ke konkrétnímu náboženskému vyznání se hlásí 12 (33,3 %) lékařů, 24 (66,6 %) odpovědělo záporně. Ti, kteří se přihlásili ke konkrétnímu náboženskému vyznání, označili svou náboženskou příslušnost takto: 8 lékařů se přihlásilo k církvi katolické, 1 k Českobratrské církvi evangelické, 2 uvedli pouze obecnou příslušnost ke křesťanství, 1 respondent náboženskou příslušnost neuvedl.

Graf 21: První informace o problematice odmítání krevních transfúzí u SJ

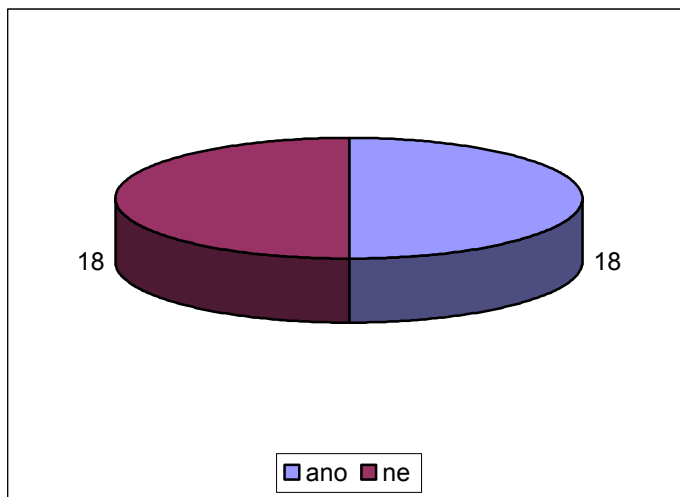
Graf č. 5 vyjadřuje odpovědi na otázku, kdy se respondenti poprvé dozvěděli o problematice odmítání krevních transfúzí u členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi. 20 (55,6 %) lékařů se o této problematice poprvé dozvědělo již před studiem medicíny, 10 (27,8 %) během studia vysoké školy a 6 (16,7 %) v průběhu lékařské praxe.

Graf 22: Setkání s případem odmítnutí krevní transfúze svědkem Jehovovým v praxi

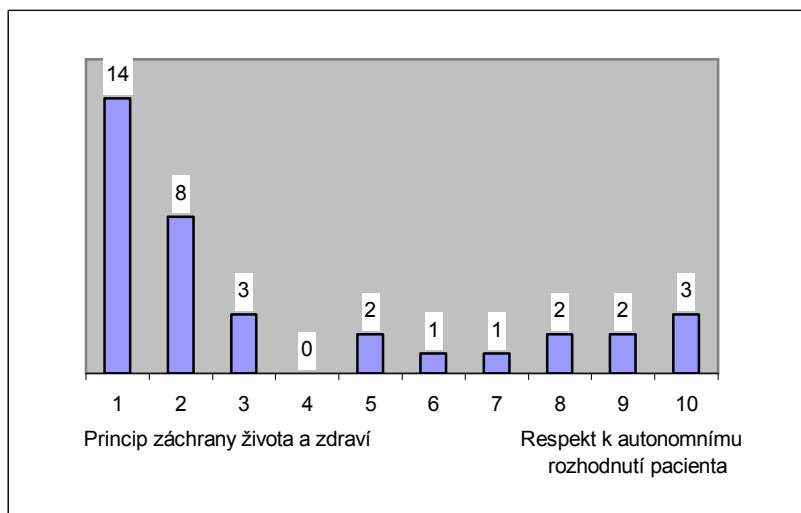
25 (69,4 %) lékařů se ve své praxi s odmítnutím krevní transfúze svědkem Jehovovým setkala osobně, 10 (27,8 %) lékařů ví o podobných případech pouze z doslechu a 1 (2,8 %) dotazovaný se s touto problematikou nikdy neseťkal.

Graf 23: Osobní rozhodnutí ohledně podání či nepodání krevní transfúze v případě jejího odmítnutí SJ

Osobně rozhodnout (nebo se podílet na rozhodnutí), zdali podat či nepodat krevní transfúzi v případě jejího odmítnutí svědkem Jehovovým se muselo během své praxe 18 (50 %) lékařů a stejný počet lékařů se s takovýmto rozhodováním nikdy neseťkal.

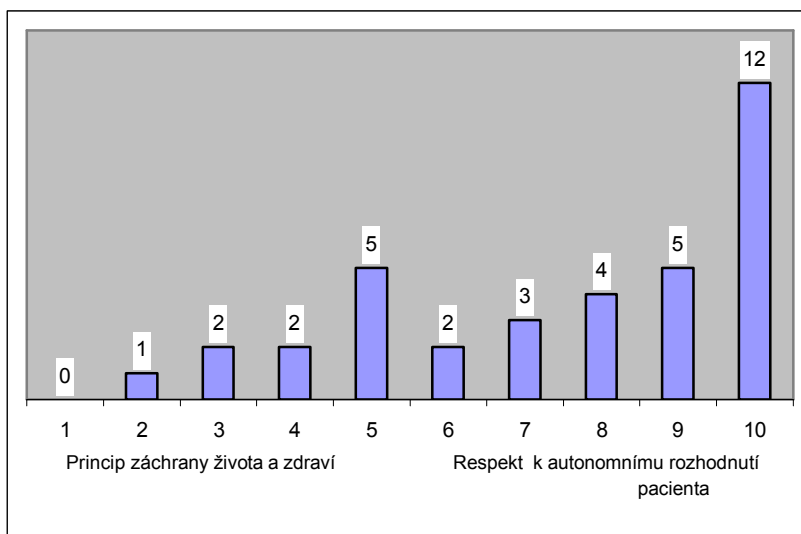
Graf 24: Zachování se v případě ohrožení života, kdy se krevní transfúze zdá být jedinou možností jeho záchrany

Následující graf vyjadřuje názorové spektrum lékařů, jak by se zachovali v případě, kdyby se pacientem odmítaná krevní transfúze zdála být jedinou možností záchrany života. Bod 1 na ose vyjadřuje naprosté upřednostňování principu záchrany

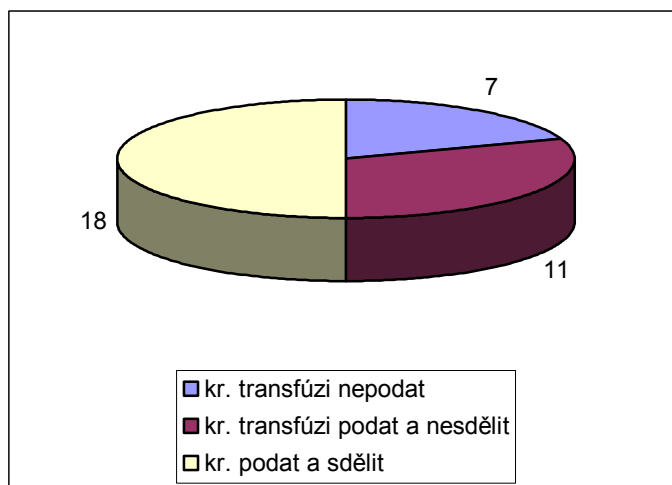
života a zdraví a bod 10 znamená naprosté respektování autonomního rozhodnutí pacienta. Největší počet lékařů (14, tj. 38,9 %) se přiklonilo k absolutní preferenci principu záchrany života a zdraví.

Graf 25: Zachování se v případě, kdy život pacienta není bezprostředně ohrožen a je možnost použití i jiných (byť méně účinných) postupů

Graf č. 10 navazuje na variantu předchozí otázky pouze s tím rozdílem, že pacient není v ohrožení života a nabízí se možnost použití i jiných (byť méně účinných) postupů než je krevní transfúze. Nejvíce lékařů (12, tj. 33,3 %) zvolilo naprostý respekt k pacientovu autonomnímu rozhodnutí (bod 10).

Graf 26: Postupování v případě ohrožení života u pacienta v bezvědomí s dokumentem „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“

V případě, kdyby byl na oddělení přivezen pacient (SJ) v bezvědomí v akutním ohrožení života a měl by u sebe dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“, by mu nepodalo krevní transfúzi 7 (19,4 %) dotazovaných lékařů. 11 (30,6 %) lékařů by ji pacientovi podalo, ale poté mu tuto skutečnost nesdělilo a 18 (50 %) lékařů by krevní transfúzi pacientovi podalo a tuto skutečnost pacientovi sdělilo.

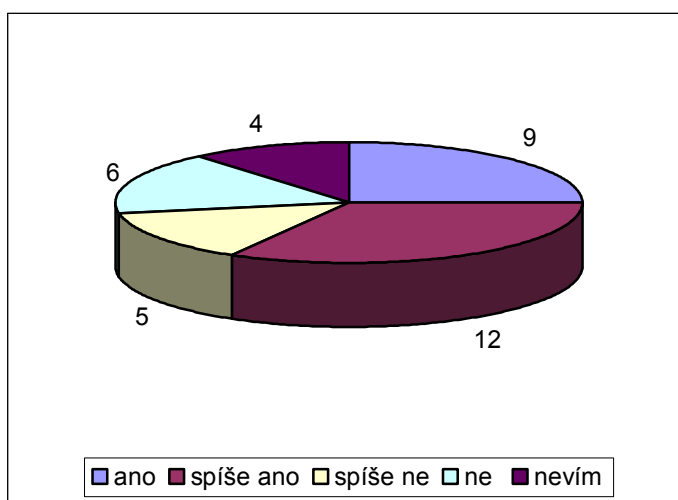
Tabulka 27: Informovanost, které krevní produkty a lékařské postupy nemohou svědkové Jehovovi přijímat a které závisí na jejich osobním rozhodnutí

Produkt/Postup	Nepřijatelný	Otázka svědomí	Nevím
1) Plná krev	28	0	8
2) Čerstvě zmrazená plazma	12	3	17
3) Albumin	7	7	19
4) Erytrocyty	26	0	9
5) Trombocyty	13	5	16
6) Interferony	2	9	21
7) Koagulační faktory	3	10	20
8) Autotransfúze	5	10	16
9) Plazmaferéza	0	9	22
10) Hemodiluce	1	12	17

V tabulce jsou zobrazeny výsledky o informovanosti lékařů, které produkty a postupy jsou pro svědky Jehovovy nepřijatelné a které mohou přijmout na základě vlastního rozhodnutí. Číslo vyjadřuje počet zaškrtnutých odpovědí v kolonce. Modře

podbarvená políčka znázorňují správné odpovědi. Z tabulky vyplývá, že nejvíce lékařů ví, že pro svědky Jehovovy je nepřijatelné přijímat plnou krev a erytrocyty (tj. 28 a26). Více než 1/2 dotazovaných neví, zdali je pro SJ nepřijatelná čerstvě zmrazená plazma, albumin, interferony, koagulační faktory, plazmaferéza a hemodiluce.

Graf 28: Názor lékařů, zda-li ustanovení v čl. 5 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny lze vztáhnout i na odmítání krevních transfúzí SJ

Na otázku, zdali se čl. 5 Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny vztahuje na situace odmítání krevních transfúzí svědky Jehovovými, odpovědělo 9 (25 %) lékařů ano, 12 (33,3 %) spíše ano, 6 (16,7 %) spíše ne, 5 (13,9 %) dotazovaných označilo odpověď ne a 4 (11,1 %) uvedli, že neví.

5. DISKUZE

Cílem následující diskuze je soustředění se na souvislosti vedoucí k potvrzení a vyvrácení hypotéz. V možnostech bakalářské práce není diskutovat všechny otázky, které výzkum skýtá a které se nabízejí.

5.1. Diskuze k dotazníkům pro svědky Jehovovy

Z 200 dotazníků, které byly rozeslány do 10-ti sborů po České republice, se nevrátil ani jediný. Ze třech sborů (Praha, Havlíčkův Brod, Znojmo) se dotazníky vrátily nevyplněné s dopisem, že není možné informace poskytnout (viz Příloha č. 3). Uváděli, že touto cestou informace nesdělují, a to ani anonymní formou. Po osobní návštěvě Sálů Království (místa přednášek a společných setkání SJ) v Českém Krumlově a Českých Budějovicích byla v obou přislíbená spolupráce. Dohromady bylo získáno 19 dotazníků, z nichž 3 musely být pro neúplnost vyřazeny. Usuzuji, že svědkové Jehovovi jsou velice opatrní a zdrženliví v podávání informací o této problematice. Získat spolupráci bylo možné pouze přes osobní kontakt, při němž jsem byla tázána, proč tuto problematiku řeším a kde bude má práce zveřejněna. Na druhou stranu je jejich nedůvěřivost asi podložena negativními odezvami veřejnosti na jejich postoj ke krvi, domnívám se ale, že dokud nebudou ochotni o této problematice otevřeně mluvit, názory veřejnosti se nezmění. Zbylé dotazníky byly získány přes diskusní fórum na neoficiálních stránkách o SJ - 10 současných SJ a 15 bývalých členů, navíc 5 bývalých svědků vrátilo vyplněný dotazník poštou. Původním cílem bylo získat větší, tedy i reprezentativnější, vzorek respondentů a dosáhnout tak větší validity výzkumu.

Z grafu č. 3 vyplývá, že více než 1/2 bývalých členů se se svědky Jehovovými poprvé setkala již v době dětství nebo dospívání, zatímco u téměř 1/2 současných členů to bylo až v dospělosti (včetně rané). Mohlo by to znamenat, že dotazovaní, kteří se narodili v rodině svědků nebo se se SJ setkali v době svého dospívání, opouštějí Společnost častěji, než ti, kteří se SJ přišli do kontaktu až v pozdějším věku. Toto tvrzení se ale rozchází s názorem Humpla, který uvádí, že ti, kteří „náboženství“ zdědili

(rodina a všichni přátelé, s nimiž jsou už od útlého věku v kontaktu, jsou SJ), si vůbec nedokážou představit, že by Společnost opustili.¹³⁾

Do jaké míry se dotazovaní ztotožňují s učením Strážné věže v otázce krevních transfúzí, vyjadřuje graf č. 5. Ze 26-ti současných SJ jich 16 (61,5 %) uvedlo naprosté ztotožnění a zbylých 10 (38,5 %) označilo body na opačné straně osy (neztotožnění se v menší či větší míře). Zajímavé je, že všech těchto 10 svědků poslalo svůj dotazník přes email (minimálně 1 z nich se aktivně angažuje ve Spojenectví svědků Jehovových za reformu v otázce krve). Z těchto 10-ti svědků jich má 6 vysokoškolské vzdělání a 4 středoškolské s maturitou, 6 jich uvedlo, že v minulosti vnímali změny učení Strážné věže v otázce krevních transfúzí (včetně odpovědi spíše ano) a 8 jich je přesvědčeno o svém neodmítnutí život zachraňující krevní transfúze (včetně odpovědi spíše ne), 9 z nich není přesvědčeno o schopnosti plnohodnotného zastoupení alternativních postupů při léčbě krví a 7 jich uvedlo, že nikdy u sebe nenosí dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“. Všechny 16 dotazníků s označeným bodem 1 pocházelo ze Sálů Království, 3/4 (12 SJ) z nich dále vyjádřily přesvědčení o schopnosti plnohodnotného zastoupení krevních transfúzí alternativními postupy, necelé 3/4 nevnímaly změny v učení Strážné věže v oblasti krve, 15 z nich je přesvědčeno o svém odmítnutí krevní transfúze v ohrožení života (včetně odpovědi spíše ne) a všech 16 jich u sebe vždy nebo téměř vždy nosí dokument vyjadřující nesouhlas s přijetím krevní transfúze.

Z následujícího vyplývá, že mezi současnými svědky Jehovovými se nachází i liberálnější členové, kteří se s naukou Společnosti v otázce krve výrazně názorově rozcházejí. Nabízí se také otázka, do jaké míry by svědek Jehovův mohl uvést osobní neztotožnění s učením Strážné věže, aby poté neměl potíže se staršími sboru. Nebyla jsem přítomna při vyplňování dotazníků získaných ze Sálů Království, nelze proto zaručit, že nebylo staršími sboru kontrolováno.

Z grafu 5 dále vyplývá, že 12 (60 %) bývalých členů uvedlo naprosté neztotožnění s učením Společnosti v otázce krevních transfúzí, 5 (25 %) jich však označilo body 1 - 5 (více či méně ztotožnění). To znamená, že ne všichni bývalí členové se rozcházejí s učením Strážné věže o krvi. Tato otázka jimi zřejmě nebyla problematizována a nebyla součástí příčin opuštění Společnosti.

Tyto výsledky vyvrátily hypotézu č. 1. Ne všichni svědkové Jehovovi, kteří Společnost opustili, mají výhrady k učení Strážné věže v otázce krevní transfúze.

O přesvědčení dotazovaných, jsou-li alternativní postupy (např. náhradní bezkrevní roztoky) schopné vždy plnohodnotně zastoupit použití krevní transfúze, vypovídá graf č. 8. Již bylo uvedeno, že necelá 1/2 současných SJ odpověděla kladně a necelá 1/2 záporně (včetně odpovědí spíše ano a spíše ne). Z bývalých SJ 3/4 (tj.15) odpověděly záporně (včetně možnosti spíše ne). Dudíková uvádí, že použití náhradních roztoků je z hlediska léčby pouze zástupným řešením z časových důvodů. Náhradní roztoky nemohou léčit základní příčinu, tj. ztrátu krve jakožto zdroje kyslíku pro životně důležité orgány.⁴⁾

Tím je potvrzena hypotéza č. 2. Současní SJ jsou více přesvědčeni o schopnosti náhradních roztoků plnohodnotně zastoupit léčbu krví.

Souhlas s přijetím transfúzních produktů a léčebných postupů, jejichž přijetí závisí na osobním svědomí, uvádí 21 (80,8 %) současných SJ a 19 (95 %) bývalých členů (graf č.10). Zajímavým faktem je, že ne všichni současní členové vědí, které transfúzní produkty a léčebné postupy to jsou (tabulka č. 7).

Graf č. 11 znázorňuje, kolik z dotazovaných je přesvědčeno, že by v ohrožení svého života odmítlo život zachraňující krevní transfúzi. Kladně odpovědělo 17 (65,4 %) ze současných svědků a pouze 1 (5 %) z bývalých členů (včetně odpovědi spíše ano). Z 15-ti současných SJ, kteří uvedli kladnou odpověď, jich 10 uvedlo, že by se zachovali stejně i v situaci, kdy by bylo ohroženo jejich dítě. Odstavec 3 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, však uvádí, že je-li neodkladné provedení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu nezbytné k záchraně života nebo zdraví dítěte či osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům a odpírají-li rodiče nebo opatrovník souhlas, je ošetřující lékař oprávněn rozhodnout o provedení výkonu.²³⁾ Rodič tedy podle zákona nemá pravomoc odmítnout život zachraňující zákrok pro své dítě. Z bývalých SJ, kteří by krev v ohrožení života přijali, by jich 12 rozhodně souhlasilo s podáním krevní transfúze i pro své dítě. 5 bývalých členů, kteří se více či méně s učením SJ o krvi ztotožňují, uvedlo v obou otázkách možnost nevím, nedokáží odpovědět. Zajímavé jsou 3 dotazníky, kde první odpověď zněla nevím, nedokáží

odpovědět (souhlas s přijetím krve pro sebe) a druhá odpověď týkající se souhlasu s podáním krve pro své dítě byla negativní (rozhodně ne nebo spíše ne). Tito 3 dotazovaní uvedli neztotožnění se s učením Strážné věže o krvi. Ze zbývajících odpovědí si nejsem jista, zdali respondenti vždy správně pochopili položení otázek, neboť odpovědi ne vždy dávaly smysl (př. přijetí krve pro sebe a její odmítnutí pro své dítě).

O tom, zdali dotazovaní u sebe nosí dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“, vypovídá graf č. 13. 19 (73,1 %) současných SJ uvedlo odpověď vždy nebo téměř vždy. 16 dotazníků, získaných ze Sálů Království, které uváděly naprosté ztotožnění s učením Strážné věže v otázce krve, také nesly odpověď, že dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“ u sebe dotazovaný nosí vždy či téměř vždy. To znamená, že SJ, kteří vyjádřili jednoznačné přesvědčení o správnosti odmítání krevní transfúze, nosí u sebe dokument, jenž jim má zabránit podání krve.

Hypotéza č. 3 tedy byla potvrzena.

Z grafu č. 14 je patrné, že 18 (69,2 %) současných SJ a 12 (60 %) bývalých SJ se domnívá, že riziko infekčních nákaz a zdravotních komplikací je u krevních transfúzí vysoké. O opaku jsou přesvědčeni 3 (11,5 %) současní členové a 5 (25 %) těch, kteří Společnost opustili. Pouze 5 (19,2 %) současných SJ uvedlo, že považuje krevní transfúze nepřijatelné z náboženského hlediska. Je překvapivé, že ze současných SJ jich 3krát více uvádí nebezpečí infekčních rizik a komplikací než odmítání transfúze z náboženských důvodů. Možná to souvisí s faktem, že Strážná věž ve svých publikacích často připomíná a argumentuje možnými riziky spojenými s podáváním krevních transfúzí. Tyto argumenty mohou být přijatelnější i pro okolí. I z bývalých svědků jich velký počet uvádí obavy z rizik a komplikací. Mohly by to být důsledky získaných informací a obav z dob, kdy byli činnými svědky Jehovovými. Dohnal k tomu poznamenává, že Strážná věž často ve svých publikacích odkazuje na statistiky, které poukazují na rizika s transfúzí spojená a uvádí případy pouze těch, kterým se tato rizika nevyplatila a nakazili se třeba virem HIV.⁴⁾

Celkově lze shrnout, že většina těch, kteří Společnost opustili, mají kritický postoj k učení svědků Jehovových v otázce krve, jsou však i tací bývalí členové, kteří se

s tímto učením nadále ztotožňují. Mezi současnými členy se pak nachází ti, kteří zastávají liberálnější názory a s doktrínou Strážné věže v otázce krve se neztotožňují. Nelze tedy výhradně souhlasit s Vojtiškem, který uvádí, že poslušnost u SJ v otázce transfúze je mimo jiné zajišťována velkým počtem výkladových i vysloveně instruktážních článků v publikacích, které jsou svědky Jehovovými chápány jako závazné.⁵⁸⁾ Lze se také domnívat, že se nepodařilo získat vyplněné dotazníky od nejpravověrnějších svědků, kteří odmítli na toto téma komunikovat.

5.2. Diskuze k dotazníkům pro lékaře

Dotazník vyplnili oslovení lékaři na odděleních ARO, chirurgie, interny, onkologie a traumatologie v Nemocnici České Budějovice a. s. Bylo rozdáno 60 dotazníků a navrátilo se jich 36. Návratnost činila 60 %.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 23 mužů (63,8 %) a 13 žen (36,1 %). Z 36-ti lékařů pracuje 13 (36,1 %) na oddělení chirurgie, 8 (22,2 %) na oddělení onkologie, 6 (16,7 %) na oddělení traumatologie, 5 (13,9 %) na oddělení interny a 4 (11,1 %) lékaři na oddělení ARO.

Z grafu č. 21 vyplývá, že více než 1/2 lékařů se o problematice odmítání krevních transfúzí u členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi dozvěděla již před studiem vysoké školy, 1/4 během studia medicíny a necelá 1/4 až během lékařské praxe. Z 6-ti lékařů, kteří uvedli, že se o této problematice dozvěděli během své praxe, je 4 více než 50 let a ani jeden se nehlásí ke konkrétnímu náboženskému vyznání. Tato skutečnost odpovídá faktu, který uvádí Martinek, a to, že v době totality byli SJ oficiálně nepovolenou náboženskou skupinou, tudíž veřejnost o nich neměla žádné povědomí.²⁸⁾ Také se nabízí možnost, že příslušníci určitého náboženství mají větší přehled o věcech v oblasti víry i u příslušníků jiných náboženství.

S případem odmítnutí krevní transfúze v průběhu své praxe se setkala 25 (69,4 %) lékařů, 10 (27,8 %) dotazovaných ví o podobných případech pouze z doslechu a 1 (2,8 %) lékař se s touto problematikou nikdy nesetkal (graf č. 22). Z 11-ti lékařů, kteří se s takovou situací osobně nesetkali, jich 7 pracuje na oddělení chirurgie, 2 na oddělení interny a 2 na traumatologii. Z lékařů, kteří se s odmítnutím krve osobně setkali, jich

pracuje 7 na onkologii, 6 na chirurgii a po 4 dotazujících na traumatologii, interně a ARO. Zastoupena jsou tedy všechna oddělení. Z chirurgie a onkologie, kde bylo nejvíce kladných odpovědí, se vybral i největší počet dotazníků.

Graf č. 23 znázorňuje, zdali se dotazovaní během své praxe museli osobně rozhodnout (nebo se na takovém rozhodnutí podílet), zdali podat či nepodat krevní transfúzi v případě jejího odmítnutí svědkem Jehovovým. 1/2 lékařů uvedla kladnou odpověď, druhá polovina zápornou. Z 18-ti lékařů, kteří v minulosti museli takové rozhodnutí podstoupit, jich na otázku, jak by se zachovali v situaci, kdy by byl na jejich oddělení přivezen pacient (SJ) v bezvědomí, který by u sebe měl dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“ (graf č. 26), 3 uvedli, že by krevní transfúzi nepodali, 5 by ji podalo, ale poté by to pacientovi neoznámili a 10 lékařů by krev podalo a poté by to nemocnému sdělili. Můžeme tedy usuzovat, že takové rozhodnutí v minulosti již podstoupili.

Z již zmiňovaného grafu č. 26 vyplývá, že z celkového počtu dotazovaných lékařů by jich 7 (19,4 %) transfúzi nepodalo, 11 (30,6 %) by ji podalo a poté to pacientovi nesdělili a 18 (50 %) lékařů by krevní transfúzi pacientovi podalo a tuto skutečnost pacientovi sdělili. Z těchto výsledků je patrné, že zhruba vychází stejný podíl odpovědí na tyto 3 situace polovinou lékařů, kteří se s tímto rozhodováním již setkali a kteří nikoliv. Lékaři, kteří se v situaci tohoto rozhodování nikdy neocitli, pouze volí častěji možnost krev podat a nesděliti na úkor obou zbývajících možností. Článek 9 bioetické konvence, která je nadřazena českým zákonům, praví, že pokud je pacient ve stavu, kdy nemůže vyjádřit svá přání, bude brán zřetel na dříve vyslovená přání.⁵⁴⁾ Mach k tomu poznamenává, že toto ustanovení Úmluvy není dosud výslovně promítnuto do českého práva. Pokud však nebude pochyb o tom, že předem vyslovené přání je právně relevantní projev pacienta, mělo by se jednat v duchu zmiňovaného ustanovení Úmluvy, které není v rozporu s žádným z českých právních předpisů. Lékař by si však měl být jist, že se přání pacienta týká současné situace.²⁵⁾ Případ, kdy je krevní transfúze podána a poté tato skutečnost není pacientovi sdělena, je v rozporu s bioetickou konvencí, kde se v článku 10 praví, že každý je oprávněn znát veškeré informace shromažďované o jeho zdravotním stavu.⁵⁴⁾ S tím souvisí i nedávno schválená novela zákona o péči

o zdraví lidu, podle které budou pacienti moci nahlížet do vlastní zdravotní dokumentace. Dosud musel lékař nemocného o zdravotním stavu informovat, ale nebyl povinen mu poskytnout jeho kartu.³⁹⁾ Z toho vyplývá, že utajit tento postup před pacientem je dnes prakticky nemožné. Je tedy zajímavé, že tuto možnost ze všech dotazovaných lékařů zvolila necelá 1/3 (tj. 11). Z těchto 11-ti lékařů jsou 4 ve věkovém rozmezí 25-35 let, 4 v rozmezí 35- 45 let, 2 v rozmezí 45-55 let a 1 je starší než 55 let. 7 jich pracuje na oddělení chirurgie, 2 na traumatologii, 1 na interně a 1 na onkologii. 7 z nich se nehlásí k žádnému náboženskému vyznání a stejný počet se nikdy nemusel rozhodovat, zdali podat či nepodat krevní transfúzi SJ v případě jeho odmítnutí. 9 z nich zvolilo, v případě pacientova ohrožení, kdy se podání transfúze zdá být jedinou možností záchrany života (graf č. 24), na ose body upřednostňující princip záchrany a života a zdraví. Ve stejné situaci, kdy ale nedochází k bezprostřednímu ohrožení života a je možnost použít i jiných léčebných metod, zvolilo 8 lékařů více či méně respektování autonomního rozhodnutí pacienta (graf č 25). Na otázku, zdali se článek 5 bioetické konvence vztahuje na odmítání transfúzí SJ, odpovědělo 6 lékařů kladně (včetně odpovědi spíše ano), což je velmi zajímavé, 4 záporně (včetně odpovědi spíše ne) a 1 uvedl nevím (graf č. 29).

O tom, do jaké míry by lékař prosazoval princip záchrany života a zdraví před principem respektování autonomního rozhodnutí pacienta v situaci, kdy by život svědka Jehovova byl bezprostředně ohrožen a podání krevní transfúze by se zdála jedinou možností záchrany života, nás informuje osa v již zmiňovaném grafu č. 24. 14 (38,9 %) lékařů se přiklonilo k absolutnímu upřednostňování principu záchrany života a zdraví a dalších 13 (33,3 %) jich uvedlo na ose body, které v menší či větší míře preferují stejný princip. Preferování principu záchrany života a zdraví v tomto případě se ale rozchází se stanoviskem Centrální etické komise k odmítání transfúze členy Náboženské společnosti Svědků Jehovových, z které lze shrnout, že pokud se zletilý svéprávný nemocný občan rozhodne, že v rámci svého přesvědčení je ochoten i obětovat svůj život, například odmítnutím krevní transfúze, je třeba ho respektovat.¹⁹⁾

Hypotéza č. 4 tedy nebyla potvrzena výsledky z grafu č. 24. To znamená, že v ohrožení života lékaři ne vždy preferují princip záchrany života a zdraví před

respektováním autonomního rozhodnutí pacienta. Nicméně 27 (75 %) lékařů se přiklonilo k prvně zmiňovanému principu.

Graf č. 25 vykresluje stejnou situaci, ovšem s tím rozdílem, že pacient se nenachází v bezprostředním ohrožení života a je možno použít i jiných (byť méně účinných) postupů, než je krevní transfúze. V tomto případě nejvíce (13, tj. 33,3 %) lékařů uvedlo naprostý respekt k autonomnímu rozhodnutí pacienta (bod 10) a dalších 14 (38,9 %) zvolilo body, jež více či méně dávají přednost stejnému principu. Nechanický uvádí, že je-li transfúze odmítána svéprávnou osobou starší osmnácti let v situaci, kdy je indikována pro zlepšení zdravotního stavu či je jí potřeba pro provedení jiného léčebného úkonu, - nejde však o úkon nezbytný k záchraně života, lékař ji nepodá, vyžádá si však o odmítnutí písemné prohlášení nemocného (revers).³⁵⁾ V tomto případě, by tedy bylo vhodné respektovat autonomní rozhodnutí pacienta. Je ale možné polemizovat o míře účinnosti alternativních postupů a stavu, kdy pacientův život není ohrožen a kdy již ano.

Z porovnání grafů č. 24 a 25 vyplývá, že hypotéza č. 5 byla potvrzena. V případě, kdy není život bezprostředně ohrožen, projevují lékaři větší ochotu k respektování autonomního rozhodnutí pacienta.

Etické rozhodování v otázkách z předchozích dvou grafů sebou nese konflikt dvou základních principů v oblasti zdravotní péče, principu beneficence (dobřečinění), kdy lékař je ten, který na základě svého vzdělání a zkušeností ví nejlépe, co je pro nemocného nejlepší, a principu respektu k autonomii nemocného, kdy nemocný nesouhlasí s navrhovanou léčbou.³²⁾

Výsledky hypotézy č. 6 vycházejí z grafů č. 20, 24, 25, 26. V bezprostředním ohrožení života by naprosto upřednostňovala princip záchrany života a zdraví (graf č. 24) 1/6 lékařů, kteří se ke konkrétnímu náboženskému vyznání hlásí a necelá 1/2 dotazovaných lékařů, kteří se nehlásí k žádnému náboženskému vyznání. Body na ose tohoto grafu, které preferují (více či méně) princip záchrany života a zdraví volily necelé 2/3 „věřících“ a 5/3 „nevěřících“ lékařů. V grafu č. 25, kdy život pacienta není bezprostředně ohrožen, byl upřednostněn princip záchrany života a zdraví (body 1- 5) 1/6 „věřících“ a 1/3 „nevěřících“ lékařů. Pacientovi (SJ) v bezvědomí, u něhož by byl

nalezen dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“, by krev nepodala 1/3 „věřících“ lékařů a 1/6 „nevěřících“, krev by podaly 2/3 „věřících“ a 5/6 „nevěřících“ lékařů.

Celkově lze tedy uzavřít, že hypotéza č. 6 byla potvrzena. To znamená, že lékaři, kteří se považují za věřící, cítí větší respekt k autonomnímu rozhodnutí pacienta vycházejícího z náboženského přesvědčení.

O tom, zdali si lékaři myslí, že článek č. 5 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně se vztahuje na odmítání krevních transfúzí svědky Jehovovými, informuje graf č. 13. Odpověď ano a spíše ano uvedlo 21 (58,3 %) dotazovaných lékařů, ne a spíše ne označilo 11 (30,6 %) dotazovaných a nevím 4 (11,1 %) lékaři. Z 11-ti lékařů, kteří odpověděli záporně, by v případě přivezení pacienta (SJ) v bezvědomí, jež by u sebe měl dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“, by mu všichni podali krevní transfúzi (graf č. 26). Nejvíce (tj. 5) jich je v rozmezí mezi 35-45 lety a 8 se jich nehlásí k žádnému náboženskému vyznání. V grafu č. 24, kdy je ohrožen pacientův život, 9 z 11-ti lékařů zvolilo body preferující princip záchrany života a zdraví. V situaci, kdy život není bezprostředně ohrožen (graf č. 25), by tento princip více či méně upřednostnilo 7 lékařů. Z toho vyplývá, že lékaři, kteří odpověděli záporně, upřednostňují více v obou uvedených situacích princip záchrany života a zdraví než lékaři, kteří uvedli jinou odpověď. Tento článek uvádí, že „jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas.“⁵⁴⁾ Je vůbec možné určit do jaké míry se jedná o svobodný souhlas, když takové odmítnutí vychází z členství v nějaké náboženské skupině? Remeš (1993) uvádí, že daleko spíše než o svobodné rozhodnutí se jedná o tzv. pseudomyšlení, kdy člověk „zapomene“, že pouze opakuje mínění nějaké autority, a je přesvědčen, že k tomuto mínění dospěl svým vlastním myšlením.⁴³⁾

6. ZÁVĚR

Cílem předkládané práce bylo zmapovat situaci v otázce krevní transfúze u příslušníků Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi, porovnání názorů na danou problematiku u současných a bývalých svědků Jehovových a zároveň zmapování názorů na tuto problematiku u lékařů vybraných oddělení.

Výzkum byl komplikován neochotou a malou spoluprací ze strany svědků Jehovových. Z výsledků vyplynulo, že ne všichni svědkové, kteří Společnost opustili, mají výhrady k učení Strážné věže v otázce krevní transfúze. Je však nutno podotknout, že většina bývalých členů výhrady má. Bylo zjištěno, že mezi svědky Jehovovými jsou i tací členové, kteří se s učením o krvi neztotožňují, ti neprojevili přesvědčení v plnohodnotné zastoupení transfúzí alternativními postupy, odmítnutí krevní transfúze v ohrožení života a ochotu nosit právní dokument, jež má zabránit podání krve. Naopak svědkové, jež projevují jednoznačné přesvědčení o správnosti odmítání krevních transfúzí, u sebe nosí dokument pro lékařskou péči „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“ a též vyjádřili přesvědčení odmítnutí krevní transfúze v ohrožení života. Při vyhodnocování poskytnutých dotazníků bylo zjištěno, že většina bývalých členů Společnosti má skeptický postoj k odmítání krevních transfúzí svědky Jehovovými.

Výsledky z dotazníků od lékařů ukázaly, že ne vždy lékaři v ohrožení pacientova života preferují princip záchrany života a zdraví před respektováním autonomního rozhodnutí. Respektovat autonomní rozhodnutí jsou však mnohem více ochotni projevit v situaci, kdy život není bezprostředně ohrožen. Větší respekt k takovému autonomnímu rozhodnutí, jež vychází z náboženského přesvědčení, pak vyjadřují lékaři, kteří se považují za věřící. V situaci, kdyby byl pacient- svědek Jehovův v bezvědomí a v ohrožení života a byl by u něj nalezen dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“, by mu nejvíce lékařů krev podalo a poté by ho o tom informovali. Část lékařů, by mu však tuto skutečnost nesdělila, což je v rozporu s bioetickou konvencí. Byla volena i možnost krev nepodat, která není v souladu s principem beneficence a ani legislativně není tato situace dosud ošetřena.

Z následujícího vyplývá, že odmítání krevních transfúzí svědky Jehovými sebou přináší mnohé etické otázky, na které není lehké hledat odpovědi, neboť názory a postoje k této problematice nejsou jednotné u svědků Jehovových ani lékařů. Je však důležité hledat cesty, které by vedly z konfliktu povinnosti lékaře a autonomie pacienta k všestranné spokojenosti.

Domnívám se, že publikování mé práce v odborném tisku, by mohlo přispět k informovanosti o této problematice nejen lékařům a svědkům Jehovovým, ale i širší veřejnosti.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BIČÍK, V.: Základy hematologie a imunoematologie. Přenos látek, fylogeneze tělních tekutin [online],], [cit. 2007-02-08], dostupné z:
<http://www.zoologie.upol.cz/hemat2.htm>
2. BOHONĚK, M.: Krev jako léčivo (Informace pro dárce krve),
2.vyd., Praha, Úřad Českého červeného kříže ve spolupráci s Všeobecnou zdravotní pojišťovnou České republiky 2000, 20s.
3. Cvič svoji zralost- je zárukou bezpečnosti [online], Watchtower 7/ 1966,
[cit. 2007-02-03], dostupné z:
<http://www.krev.info/Text/ReferencesCZ.htm#w010766398>
4. DOHNAL, P., et al.: Život je svatý. Svědkové Jehovovi a otázka krve,
1. vyd., Brno, nakladatelství L. MAREK 2006, 306s., ISBN 80-86263-86-X
5. ENGELHART, V.: Kdo jsou svědci Jehovovi?,
2. vyd., Matice cyrilometodějská, Olomouc 1992, 55s.
6. ENROTH, R., et al.: Za novými světy. Průvodce sektami a novými náboženstvími,
2. vyd., Praha, EELAC 1995, 179s., ISBN 80-85495-29-5
7. FERFECKI, S.: Byl jsem svědkem Jehovovým,
2. vyd., Křesťanské sbory v Československu, Ostrava 1991, 91s.,
ISBN 80-85237-06-7
8. FRANZ, R.: Krize svědomí,
2. vyd., Praha, Návrat domů 1994, 415s., ISBN 80-85495-80-5
9. FRY, S. T.- VEATCH, R. M.: Case Studies in Nursing Ethics,
London, Jones and Bartlett Publisher 2006, 460s., ISBN 978-0-7637-3037-6
10. HAŠKOVCOVÁ, H.: Lékařská etika,
1.vyd., Praha, Galén 1994, 230s., ISBN 80-85824-03-5
11. HAŠKOVCOVÁ, H.: Práva pacientů,
1. vyd., Havířov, nakladatelství Aleny Kutilové 1996, 177s., ISBN 80-902163-0-7
12. HELLER, J.: Tři svědkové. Mojžíš- Izaiáš- žalmista,
1.vyd., Praha, ISE, edice OIKÚMENÉ 1995, 206s., ISBN 80-85241-73-0

13. HUMPL, L.: Svědkové Jehovovi v České republice – prožívání a postoje bývalých členů (rigorózní práce), Olomouc 2002, Univerzita Palackého, Fakulta Filozofická, 89 s.
14. Chraňme své děti před zneužíváním krve [online], Naše služba království 9/92, [cit. 2007-02-15], dostupné z:
<http://www.krev.info/Text/ReferencesCZ.htm#rok1992>
15. Jak může krev zachránit náš život?,
New York, Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania 1990, 31s.
16. Jaký je můj názor na krevní frakce a lékařské postupy, které se týkají mé vlastní krve? [online], Naše služba království 11/2006, [cit. 2007-02-03], dostupné z:
http://www.krev.info/library/nsk11_2006.pdf
17. JONSEN, R. R.- SIEGLER, M.- WINSLADE, W. J.:Clinical Ethics. A Practical Approach to Ethical Decisions in Clinical Medicine,
New York, McGraw- Hill 2006, 227s., ISBN 0-07-144199-9
18. Klinické použití krve. Příručka,
1. vyd., Praha, Grada Publishing 2002, 232s., ISBN 80-247-0268-1
19. KMENT, M: Ze stanoviska Centrální etické komise k odmítnutí transfúze členy společnosti svědků Jehovových, Praktický lékař 74, 1994, 10, s. 502
20. KRTIČKA, F: K problematice odmítání transfuze svědky Jehovovými,
Praktický lékař 74, 1994, 10, s. 499
21. KUHSE, H.- SINGER, P.: Bioethics An Anthology,
Malden (USA), Blackwell Publishing 2006, 738s., ISBN 978-1-4051-2947-3
22. KUNZEL, D: Lidský organismus ve zdraví a nemoci,
1. vyd., Praha, Avicenum, zdravotní nakladatelství, n.p. 1990, 376s.,
ISBN 80-2010000-8
23. KURZOVÁ, H.- VONDRÁČEK, L.: Zdravotnické právo. Pro praxi a posluchače lékařských fakult, 1. vyd., Praha, Karolinum 2002,141s., ISBN 80-246-0531-7
24. MÁDLOVÁ, I.: Transfúze [online], [cit. 2007-02-09], dostupné z:
<http://www.fnplzen.cz/data/prac/usek/pece/transfuze.htm>

25. MACH, J., et al.: Zdravotnictví a právo. Komentované předpisy,
1. vyd., Praha, Orac, s. r. o. 2003, 351s., ISBN80-86199-50-9
26. MACH, J.- STOLÍNOVÁ, J., Právní odpovědnost v medicíně,
1. vyd., Praha, Galén 1998, 352 s., ISBN 80-85824-88-4
27. MARIEB N.L., MALLAT J.: Anatomie lidského těla,
1.vyd., Brno, CP Books 2005, 863s., ISBN 80-251-0666-9
28. MARTINEK B., Náboženská společnost a stát. Historie svědků Jehovových
v Československu, 1. vyd., Praha 2000, 64s.
29. MATOCHOVÁ, S.: Příspěvek judikatury Ústavního soudu ČR k dilematické
otázce lékařské etiky, Zdravotnictví a právo, 09/2006, ročník X., číslo 117, 20s.
30. MOORE, P.: Krev a spravedlnost,
1.vyd., Praha, BB art 2005, 254s., ISBN 80-7341-465-1
31. MUCHA, J.: Nález ústavního soudu- kauza Dominika Jánoše[online],
[cit. 2007-03-06], dostupné z: <http://www.krev.info/library/janos.htm>
32. MUNZAROVÁ, M.: Zdravotnická etika od A do Z,
1. vyd., Praha, Grada Publishing 2005, 156s., ISBN 80-247-1024-2
33. MURAMOTO, O.: Společnost Strážná věž mění pravidla pro užívání produktů
vyrobených z krve [online], [cit. 2007-01-30], dostupné z:
<http://www.krev.info/Text/6-15-04.htm>
34. Náboženská společnost Svědkové Jehovovi [online], Katedra religionistiky a
filosofie FHS Univerzita Pardubice 2003, [cit. 2007-01-30], dostupné z:
http://www.religionistika.cz/cirkve/cr_17.htm
35. NECHANICKÝ, J: Stanovisko Generální prokuratury ČSFR,
Praktický lékař 74, 1994, 10, s. 502-503
36. NOVOTNÝ: Zodpovězené dotazy týkající se sekt a nových náboženských směrů
[online], [cit. 2007-01-10], dostupné z:
http://www.osu.cz/fpd/kkv/dokumenty/sekty/sekt_odp.htm#3
37. NOVOTNÝ, A.: Biblický slovník,
2.vyd., Praha, Česká biblická společnost 1992, 769s., ISBN 80-900881-1-2

38. Otázky čtenářů. Měl by sbor podniknout nějaké kroky, jestliže některý pokřtěný křesťan přijme transplantaci lidského orgánu, například oční rohovky nebo ledviny?
[online], Strážná věž 1/06/82, [cit. 2007-02-03], dostupné z:
<http://www.krev.info/Text/ReferencesCZ.htm#rok1982>
39. Pacienti už mohou kdykoliv nahlížet do své zdravotní karty,
2.5.2007 [cit. 2007-12-05], dostupné z: http://www.novinky.cz/domaci/pacienti-uz-mohou-kdykoliv-nahlizet-do-sve-zdravotni-karty_114334_rti0f.html
40. PAZDERA, J.: Od ovce k červu. [online], [cit. 2007-02-09],
dostupné z: <http://www.osel.cz/index.php?clanek=333&akce=show2>
41. Překlad nového světa Svatých písem,
New York, Watch Tower Bible and Tract Society 1990, 1661 s.
42. REMEŠ P.: Historie svědků Jehovových u nás, Dingir [online], 1/1998,
[cit. 2006-12-15], dostupné z:
http://www.dingir.cz/dingir/1998_1/clanky/D1998_1_10.html
43. REMEŠ, P: Mentální programování jako průvodní jev nového sektářství,
1993 [cit. 2007-11-05], dostupné z: http://sweb.cz/hagioterapie/text_14.html
44. REMEŠ, P.: Svědkové Jehovovi – historický přehled.
Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů,
1. vyd., Praha, Oliva 1995, 21 s., ISBN 80-859442-03-8
45. REMEŠ, P.: Svědkové Jehovovi, nebo Bible?
Příručka křesťana pro biblické rozhovory se Svědky Jehovovými,
1. vydání, Fokus, Praha 1990, 116s., ISBN 80-900093-3-6
46. ROSYPAL, S., et al.: Nový přehled biologie,
1. vyd., Praha, Scientia, spol. s. r. o. 2003, 797s., ISBN 80-7183-268-5
47. Rozmluvy z Písem,
New York, Watch Tower Bible and Tract Society 1993, 445s.
48. Sekty [online], [cit. 2006-12-10], dostupné z:
<http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/socialne-patologicke-jevy/sekty>

49. Spojenectví svědků Jehovových za reformu v otázce krve (AJWRB) [online], [cit. 2007-02-15], dostupné z: <http://mujweb.cz/www/krev/Text/about.htm>
50. Stále mějte na mysli Jehovův den,
New York, Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania 2006, 191s.
51. Svědkové Jehovovi – Hlasatelé Božího Království,
1. vyd., New York, Watch Tower Bible and Tract Society 1993, 749s.
52. Svědkové Jehovovi [online], [cit. 2007-01-25], dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Sv%C4%9Bdkov%C3%A9_Jhovovi
53. UHEREK, P.: Záznam o informovaném souhlasu s poskytnutím zdravotní péče podle nové vyhlášky o zdravotnické dokumentaci v kontextu dosavadní právní úpravy, Zdravotnictví a právo, 12/2006, ročník X., číslo 120, 24s.
54. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o lidských právech a biomedicině);
Dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (O zákazu klonování lidských bytostí), Praha, Ministerstvo zdravotnictví ČR 2000, 72s., ISBN 80-85047-26-8
55. VALACH, V.: Lékařský slovník,
2. vyd., Praha, Státní zdravotnické nakladatelství 1962, 526s.
56. VELECHOVSKÝ, P., Z celosvětové statistiky svědků Jehovových,
Dingir [online], 1/1998, [cit. 2006-12-15], dostupné z:
http://www.dingir.cz/dingir/1998_1/clanky/D1998_1_10.html
57. VOJTÍŠEK, Z.: Encyklopedie náboženských směrů v České Republice,
1. vyd., Praha, Portál 2004, 440s., ISBN 80-7178-798-1
58. VOJTÍŠEK, Z.: Netradiční náboženství u nás,
1. vydání, DINGIR s.r.o., Praha, 1998, 138s., ISBN 80-902528-0-X
59. WESTON, T.: Atlas lidského těla,
1. vyd., Praha, Fortuna Print, spol. s r. o. 1993, 157s.
60. Žít v souladu s Boží vůlí [online], Watchtower 9/15 1961, [cit. 2007-02-03],
dostupné z: <http://www.krev.info/Text/ReferencesCZ.htm#rok1961>

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Svědkové Jehovovi

Krevní transfúze

Odmítnutí

Etické otázky

Lékaři

9. PŘÍLOHY

Příloha 1: Dotazník pro svědky Jehovovy

Příloha 2: Dotazník pro lékaře

Příloha 3: Dopis od NSSJ

Příloha 4: Dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“¹⁾

Příloha 5: Článek Skutečná hodnota krve (Probuďte se!, srpen 2006)²⁾

Příloha č. 1: Dotazník pro svědky Jehovovy

Dotazník

Dobrý den,
jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a píši bakalářskou práci na téma *Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a etické otázky transfúze krve*. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku, jež má přispět ke zvýšení povědomí odborné i laické veřejnosti o uvedené problematice, a zároveň bych Vás chtěla ujistit, že výzkum je naprosto anonymní.

Předem Vám děkuji za Váš čas a spolupráci.

Jitka Kyselová.

Vámi vybranou odpověď zaškrtněte, případně vypište na uvedený řádek.

1. Vaše pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2. Rok Vašeho narození:

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) střední bez maturity- vyučen/a
- c) střední s maturitou
- d) vysokoškolské

4. Vaše současné povolání:

5. Kdy jste se poprvé setkal/a se svědky Jehovovými?

- a) v dětství
- b) v období dospívání
- c) v rané dospělosti
- d) v dospělosti
- e) v důchodovém věku

6. Do Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi jste vstoupil/a v roce:

7. Jste stále jejím členem?

- a) ano
- b) ne

8. Na následující škále se pokuste vyjádřit míru svého ztotožnění s učením svědků Jehovových týkající se krevních transfúzí. (1= zcela se ztotožňuji, 10= naprosto se neztotožňuji)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

9. Vnímal/a jste v minulosti změny v učení svědků Jehovových týkající se krevních transfúzí?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ne
- d) spíše ne
- e) nevím

10. Máte přehled, které transfúzní produkty a postupy, při nichž se využívá pacientova krev jsou podle učení Strážné věže nepřijatelné a které jsou otázkou osobního rozhodnutí?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ne
- d) spíše ne
- e) nevím

11. Uveďte, které z následujících transfúzních produktů a postupů jsou pro svědky Jehovovy nepřijatelné a které jsou otázkou vlastního svědomí.

Produkt/Postup	Nepřijatelný	Otázkou vl. svědomí	Nevím
1) Plná krev	a	b	c
2) Čerstvě zmrazená plazma	a	b	c
3) Albumin	a	b	c
4) Erytrocyty	a	b	c
5) Trombocyty	a	b	c
6) Interferony	a	b	c
7) Koagulační faktory	a	b	c
8) Autotransfúze	a	b	c
9) Plazmaferéza	a	b	c
10) Hemodiluce	a	b	c

12. Jste přesvědčen/a, že alternativní postupy (např. náhradní bezkrevní roztoky) jsou schopné vždy plnohodnotně zastoupit léčbu krví?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ne
- d) spíše ne
- e) nevím

13. Dokázal/a byste vysvětlit proč přijetí některých transfúzních produktů nebo léčebných postupů, při nichž se využívá pacientova krev, není v jednoznačném rozporu s biblickými zásadami, a jejich přijetí závisí na individuálním rozhodnutí?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ne
- d) spíše ne
- e) nevím

14. Souhlasil/a byste s přijetím transfúzních produktů a léčebných postupů jejichž přijetí závisí na vlastním svědomí? (vyznačte na škále, 1= rozhodně ano, 10= rozhodně ne)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

15. Jste přesvědčen/a, že i v případě ohrožení Vašeho života byste odmítl/a život zachraňující transfúzi krve?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) rozhodně ne
- d) spíše ne
- e) nevím, nedokáži odpovědět

16. Jste přesvědčen/a, že byste se zachoval/a stejně i v situaci, když by byl ohrožen život Vašeho dítěte?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) rozhodně ne
- d) spíše ne
- e) nevím, nedokáži odpovědět

17. Nosíte u sebe dokument pro lékařskou péči „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“?

- a) ano vždy
- b) téměř vždy
- c) občas
- d) zřídka
- e) nikdy

18. Nosí podobný dokument i Vaše dítě?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ne
- d) spíše ne
- e) nevím

19. Spojujete si krevní transfúze s nebezpečím infekčních nákaz nebo jiných zdravotních komplikací?

- a) ano, myslím si, že riziko nákaz je vysoké
- b) ne, domnívám se, že riziko nákaz je minimální
- c) krevní transfúze považuji za nepřijatelné pouze z náboženského důvodu (nikoliv z hlediska zdravotních rizik a komplikací)

20. V případě, že by Vám byla podána krevní transfúze proti Vaší vůli, pocíťoval/a byste to jako zradu vůči Bohu?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) rozhodně ne
- d) spíše ne
- e) nevím

21. Zastáváte názor, že svědek Jehovův, který kvůli záchraně svého života dobrovolně přijme některou z nepřijatelných krevních složek, by měl organizaci?

- a) rozhodně ano
- b) spíše ano
- c) rozhodně ne
- d) spíše ne
- e) nevím

Děkuji Vám za vyplnění mého dotazníku.

Příloha č. 2 Dotazník pro lékaře

Dotazník

Dobrý den,
jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a píši bakalářskou práci na téma *Náboženská společnost Svědkové Jehovovi a etické otázky transfúze krve*. Obracím se na Vás s prosbou o anonymní vyplnění následujícího dotazníku. Vyplněním dotazníku přispějete ke zvýšení povědomí odborné i laické veřejnosti o uvedené problematice.
Předem Vám děkuji za Váš čas a spolupráci.

Jitka Kyselová.

Vámi vybranou odpověď zaškrtněte, případně vypište na uvedený řádek.

1. Vaše pohlaví:

- a) muž
- b) žena

2. Rok Vašeho narození:

3. Uved'te obor, ve kterém pracujete:

- a) chirurgie
- b) interna
- c) ARO
- d) onkologie
- e) traumatologie
- e) jiný

4. Uved'te délku Vaší praxe:

5. Považujete se osobně za věřící/ho?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ne
- d) spíše ne
- e) nevím

6. Hlásíte se k nějakému konkrétnímu náboženskému vyznání? (pokud ano, uved'te ke kterému)

- a) ne
- b) ano

7. O problematice odmítání krevních transfúzí u členů Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi jste se poprvé dozvěděl/a:

- a) před studiem medicíny (rodina, základní, střední škola,...)
- b) během studia vysoké školy
- c) v průběhu lékařské praxe
- d) jinde, uveďte:

8. Setkal/a jste se v průběhu své praxe s případem odmítnutí krevní transfúze svědkem Jehovovým?

- a) ano, osobně
- b) o podobných případech vím pouze z doslechu
- c) s touto problematikou jsem se nikdy nesetkal/a

9. Musel/a jste se někdy osobně rozhodnout (či se podílet na rozhodnutí) ohledně podání/nepodání krevní transfúze v případě jejího odmítnutí svědkem Jehovovým?

- a) ne
- b) ano

10. Jak byste se zachoval/a v případě, že by život pacienta byl bezprostředně ohrožen a krevní transfúze by se zdála jedinou možností záchrany života? Pozici svého názoru se pokuste umístit na osu mezi dvěma vyznačenými póly.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Princip záchrany života a zdraví

Respekt k autonomnímu rozhodnutí pacienta

11. Jak byste se zachoval/a v případě, že by život pacienta nebyl bezprostředně ohrožen a bylo by možno užít i jiných, byť méně účinných, postupů, než je krevní transfúze. Pozici svého názoru se pokuste umístit na osu mezi dvěma vyznačenými póly.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Princip záchrany života a zdraví

Respekt k autonomnímu rozhodnutí pacienta

12. V případě, že by byl na vaše oddělení přivezen pacient (svědek Jehovův) v bezvědomí a v akutním ohrožení života, který by u sebe měl dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“, jak byste postupoval/a?

- a) respektoval/a bych přání pacienta a krevní transfúzi bych nepodal/a
- b) transfúzi krve bych podal/a, ale pacientovi bych tuto skutečnost nesdělil/a
- c) transfúzi krve bych podal/a a poté bych tuto skutečnost pacientovi sdělil/a

13. Uveďte, které z následujících krevních produktů a postupů nemohou svědkové Jehovovi přijímat a které závisí na jejich osobním rozhodnutí.

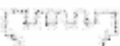
Produkt/Postup	Nepřijatelný	Otázkou vl. svědomí	Nevím
1) Plná krev	a	b	c
2) Čerstvě zmrazená plazma	a	b	c
3) Albumin	a	b	c
4) Erytrocyty	a	b	c
5) Trombocyty	a	b	c
6) Interferony	a	b	c
7) Koagulační faktory	a	b	c
8) Autotransfúze	a	b	c
9) Plazmaferéza	a	b	c
10) Hemodiluce	a	b	c

14. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny v článku 5 praví, že: „Jakýkoliv zákrok v oblasti péče a zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas.“, domníváte se, že toto ustanovení lze vztáhnout i na situace odmítání krevních transfúzí svědky Jehovovými?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ne
- d) spíše ne
- e) nevím

Děkuji Vám za vyplnění mého dotazníku.

Příloha 3: Dopis od NSSJ.

Náboženská společnost
Svědkové Jehovovi

P. O. Box 58
Brykova 759/37
Černý Most 11
198 21 Praha 9

Tel: 283 067 111
Fax: 283 067 310
mail@cs.wjvts.org
www.watchtower.org

Jitka Kyselová
Frymburk 24
382 79

Vyřizuje: Luděk Langer
Tel.: 283 067 111
Fax: 283 067 310

V Praze 28. března 2007

Dotazníky

Vážení šestno,

obdrželi jsme Vaši dopis ze dne 25. března 2007, se kterým nám posíláte dotazníky a žádáte o jejich vyplnění „Mou NSSJ“.

Je nám to líto, ale Vaši žádost nemůžeme vyhovět. Dotazníky Vám v příloze vracíme nazpět.

Pokud však budete mít nějaké otázky v souvislosti s transferem živé a našeho postaje k nim, můžeme je rádi zodpovědět. Otázky nám můžete zaslat, nebo, budete-li si to přát, můžeme domluvit schůzku se zástupcem Náboženské společnosti Svědkové Jehovovi.

Přejeme Vám vše nejlepší k Vaší bakalářské práci a věříme, že se Vám podaří zvládnout i toto nesnadné téma, které jste si zvolila.

S úctou

Peter Hamada

za

Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
v České republice

Příloha č. 4: Dokument „Žádnou krev - Závazný pokyn pro lékaře“

<p>Abych zajistil, že má vůle vyjádřená na druhé stránce bude respektována i s odstupem času nebo za jiných okolností a že nikdo nebude chtít zpochybňovat toto prohlášení o mé vůli, obnovuji čas od času svůj podpis.</p> <p>Datum: _____ Podpis: _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Další údaje:</p> <p>Alergie: _____</p> <p>Trvale užívám: _____</p> <p>Jiné rizikové faktory: _____</p> <p>V NALÉHAVÉM PŘÍPADĚ SE LASKAVĚ SPOJTE:</p> <p>Jméno: _____</p> <p>Adresa: _____</p> <p>_____</p> <p>Telefon: _____</p> <p>NEBO LASKAVĚ INFORMUJTE:</p> <p>Jméno: _____</p> <p>Adresa: _____</p> <p>_____</p> <p>Telefon: _____</p>	<p style="text-align: center;">DOKUMENT PRO LÉKAŘSKOU PÉČI</p> <p>JMÉNO: _____</p> <p>ADRESA: _____</p> <p>_____</p> <p>TELEFON: _____</p> <p style="text-align: center;">ŽÁDNOU KREV</p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;">ZÁVAZNÝ POKYN PRO LÉKAŘE</p> <p>Já, _____</p> <p>rodné číslo _____</p> <p>adresa _____</p> <p>vyjadřuji tímto pokynem svůj souhlas s tím, abych byl jako pacient ošetřován podle všech pravidel lékařského umění, a to s následující výhradou:</p> <p>V žádném případě nechci, aby mi byly dávány transfuze (celé krve, koncentráty červených krvinek, bílých krvinek, krevních destiček a plazmy), a to ani v případě, že by to lékaři považovali za nezbytné k udržení mého života nebo mého zdraví. Souhlasím s infuzemi bezkrevních roztoků pro náhradu krevního objemu (například Ringerův roztok, želatina, heťaškrob) i s jinými léčebnými postupy nezahrnujícími transfuze krve.</p> <p>Spolu s tímto pokynem se zároveň zavazují, že vůči zdravotnickému zařízení, lékařům a ostatním zdravotnickým pracovníkům, kteří mi poskytnou jinak kvalitní léčbu, nebudu podnikat žádné právní kroky kvůli případným škodám.</p>
---	--

Je to mé náboženské rozhodnutí na základě mého svědomí. Toto rozhodnutí jsem učinil v roce _____ a od té doby je zastávám v souladu se svým náboženským přesvědčením jako svědek Jehovův. Ve Skutcích apoštolů 15:28, 29 Bible prikazuje, abychom se zdržovali krve. Jsem si také vědom zdravotních rizik, která jsou spojena s transfuzemi. Jsem rozhodnut vyhnout se jim, a proto přijímám veškerá zdravotní rizika léčby bez použití transfuzí. Je mi _____ let a činím toto prohlášení s plným vědomím na základě vlastního svobodného rozhodnutí a na svou odpovědnost.

Toto prohlášení o mé vůli zůstává beze změny v platnosti i v případě mého bezvědomí. Případného nebezpečí smrti jsem si vědom i v souvislosti s jinými rozhodnutími, která jsem podle svého svědomí učinil jako svědek Jehovův před tím, než jsem se oddal Bohu; je to například ochota snášet pronásledování, které může ohrozit mou svobodu, mé zdraví i můj život. U Marka 8:35 poukázal Ježíš na to, že jeho učedníci musí být ochotni pro svou víru nasadit svůj život. Slíbil jsem, že to budu dělat. Kdybych byl v bezvědomí, nebude to pro mne žádná nepředvídaná situace, v níž by měl někdo nějak zpochybňovat mou vůli. **Abych dále zajistil, že bude má vůle vyjádřena v tomto dokumentu respektována, pověřil jsem osobu, které důvěřuji, aby mou vůli prosadila.** Prohlášení o mé vůli je závazné i pro mé zákonné zástupce nebo dědice. **Můj požadavek na lékařskou péči je tudíž vymezen tím, co je uvedeno výše.**

Tento pokyn je právním úkonem učiněným proto, aby bylo zajištěno mé právo zaručené **článkem 9 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně (dále jen Úmluva), kde se uvádí: „Bude brán zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání.“** Úmluva byla publikována pod č. 96/2001 Sb. m. s. a je pro Českou republiku účinná od 1. října 2001. Úmluva má povahu mezinárodní smlouvy a podle čl. 10 Ústavy České republiky je součástí českého právního řádu a má přednost před jakýmkoli zákonem.

Úřední ověření mého podpisu:

(Datum)

(Podpis)

Skutečná hodnota KRVE

„Všichni lidé mají stejný zdroj života — krev. Je v ní životní síla každé lidské bytosti bez ohledu na barvu pleti, rasu nebo náboženství.“

Předseda Valného shromáždění Organizace spojených národů

NATOMTO výroku je něco pravdy. Krev je pro lidský život nezbytná. Je to velmi cenná tekutina. Pokládáte však za bezpečné a moudré, aby lidé tuto tekutinu používali pro lékařské účely?

Poznali jsme, že v celosvětovém měřítku jsou normy v této oblasti značně nesourodé a že léčba pomocí krve je spojena s větším rizikem, než se mnozí lidé domnívají. Navíc postoje lékařů k transfuzím se značně liší, což souvisí s jejich vzděláním, odbornými schopnostmi a osobními názory. Mnozí z nich jsou v tomto směru mimořádně opatrní. Značný počet odborníků dává přednost léčebným metodám bez krve. A další lékaři se k nim připojují.

Tim se dostáváme zpět k otázce, která byla položena na začátku prvního článku této série. Proč je vlastně krev tak cenná? Vzhledem k tomu, že její lékařské využití je čím dál problematičtější, mohla by mít krev ještě nějaký jiný účel?

Boží názor na krev

V době Noema, předka celého lidstva, Bůh zavedl pozoruhodný zákon. Dal tehdy lidem právo jíst maso zvířat, ale za-

kázal jim požívat krev. (1. Mojžíšova 9:4) Vysvětlil jim také důvod, když krev ztotožnil s duší neboli životem tvora. Později Bůh řekl: „Duše těla [neboli život] je ... v krvi.“ Pro Stvořitele je krev posvátná. Představuje cenný dar života, jenž vlastní každá živá duše. Bůh se o tomto principu zmínil opakovaně. (3. Mojžíšova 3:17; 17:10, 11, 14; 5. Mojžíšova 12:16, 23)

Krátce po vzniku křesťanství — asi před 2000 lety — dostali následovníci Krista od Boha příkaz, aby „se zdržovali ... krve“. Tento zákaz nebyl založen na zdravotních hlediscích, ale na svatosti krve. (Skutky 15:19, 20, 29) Někteří lidé sice tvrdí, že toto Bohem dané omezení se vztahuje pouze na jedení krve, ale význam slova „zdržovat se“ je vcelku jednoznačný. Když nám lékař řekne, že se máme zdržovat alkoholu, určitě si nebudeme myslet, že jej můžeme přijmout do žil.

Bible také vysvětluje, proč je krev tak posvátná. Základem křesťanské naděje je totiž prolitá krev Ježíše Krista, protože představuje jeho lidský život, který dal ve prospěch lidstva. Je předpokladem pro odpuštění hříchů a pro naději na věčný život. Když se křesťan zdržuje krve, v podstatě tím dává najevo víru, že pouze prolitá krev Ježíše Krista jej může opravdu vykoupit a zachránit mu život. (Efezanům 1:7)

Svědkové Jehovovi jsou známi tím, že tyto biblické příkazy berou vážně. Odmítají transfuze plné krve nebo čtyř jejích hlavních složek — červených krvinek, plazmy, bílých krvinek a destiček. K různým frakcím těchto složek a produktům, které tyto frakce obsahují, se Bible nevyjadřuje, takže

Co jsou přenašeče kyslíku na bázi hemoglobinu?

V každé červené krvince je přibližně 300 milionů molekul hemoglobinu. Hemoglobin tvoří asi jednu třetinu objemu zralé červené krvinky. Molekula hemoglobinu se skládá z bílkoviny globinu a z pigmentu hemu,

MOLEKULA HEMOGLOBINU

který obsahuje atom železa. Při průchodu červených krvinek plicemi prostupují molekuly kyslíku buněčnou stěnou těchto krvinek a naváží se na molekuly hemoglobinu. O několik sekund později je pak životodárný kyslík uvolněn do tkání těla.

V současné době někteří výrobci používají hemoglobin z lidských nebo hovězích erytrocytů. Z tohoto hemoglobinu jsou filtrační odstraněny nečistoty, je chemicky upraven a vyčištěn, a po přidání roztoku se plní do lékové formy. Konečný produkt se nazývá přenašeč kyslíku na bázi hemoglobinu. Ve většině zemí ještě není schválen pro běžné používání. Vzhledem k tomu, že sytý červenou barvu krve způsobuje hem, má i roztok přenašeče kyslíku na bázi hemoglobinu stejnou barvu jako červené krvinky, tedy hlavní složka krve, ze které pochází.

Na rozdíl od červených krvinek, které je nutné uchovávat v chladu a po několika týdnech zlikvidovat, roztok přenašeče na bázi hemoglobinu lze skladovat při pokojové teplotě a používat jej po dobu několika měsíců. A protože byla odstraněna buněčná membrána s jejími specifickými antigeny, nehrozí závažné reakce způsobené záměnou krevní skupiny. Avšak v porovnání s ostatními krevními frakcemi představují tyto roztoky další dilema pro křesťany, kteří se chtějí řídit Božím zákonem o krvi. Proč? Přenašeče kyslíku na bázi hemoglobinu pocházejí z krve,

a proto mohou vzniknout dvě výhrady. Za prvé, přenašeče kyslíku na bázi hemoglobinu vykonávají klíčovou funkci jedné z hlavních krevních složek, totiž červených krvinek. A za druhé, významný podíl tohoto roztoku tvoří hemoglobin. Pokud jde o tento produkt a jemu podobné, stojí tedy křesťané před velmi závažným rozhodnutím. Musí důsledně a s modlitbou uvažovat o biblických zásadách ohledně svatosti krve. S upřímnou touhou zachovat si dobrý vztah k Bohu musí každý z nás použít při rozhodování své biblicky školené svědomí. (Galatanům 6:5)

